

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Barbara Vovko

Mentorica: red. prof. dr. Ljubica Jelušič

PROCES PREHODA SLOVENSKE VOJSKE NA POKLICNO POPOLNJEVANJE

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

KAZALO

1. UVOD	1
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	3
2. 1. PREDMET PROUČEVANJA	3
2. 2. CILJ PROUČEVANJA	3
2. 3. HIPOTEZE	3
2. 4. METODE DELA.....	3
2. 5. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	4
3. DEJAVNIKI, KI SO VPLIVALI NA PREHOD NA POKLICNO POPOLNJEVANJE SLOVENSKE VOJSKE.....	6
3. 1. ZUNANJI DEJAVNIKI.....	7
3. 1. 1. VARNOSTNOPOLITIČNE RAZMERE V SVETU	7
3. 1. 2. ČLANSTVO SLOVENIJE V NATU.....	7
3. 1. 3. GROŽNJE VARNOSTI	9
3. 1. 4. NALOGE OBOROŽENIH SIL	10
3. 1. 4. 1. NALOGE SLOVENSKE VOJSKE.....	11
3. 2. DRUŽBENI DEJAVNIKI.....	13
3. 2. 1. EKONOMSKI DEJAVNIK.....	13
3. 2. 2. DEMOGRAFSKI DEJAVNIK.....	14
3. 2. 3. TRADICIJA POPOLNJEVANJA OBOROŽENIH SIL	16
3. 2. 4. VREDNOTE SODOBNE DRUŽBE	18
3. 2. 4. 1. VREDNOTE SLOVENSKE DRUŽBE	19
3. 2. 5. LEGITIMNOST OBVEZNIŠKIH OZIROMA POKLICNIH OBOROŽENIH SIL	20
3. 2. 5. 1. SLOVENSKA JAVNOST O OBVEZNIŠKI OZIROMA POKLICNI VOJSKI	21
3. 2. 5. 2. MLADI O VOJAŠKIH POKLICIH	22
3. 2. 6. UGOVOR VESTI VOJAŠKI DOLŽNOSTI	23
3. 2. 7. POLITIČNI DEJAVNIK.....	25
3. 2. 7. 1. PRISTOJNOSTI POLITIČNIH INSTITUCIJ NA PODROČJU SLOVENSKE VOJSKE	25
4. PREHOD SLOVENSKE VOJSKE NA POKLICNO POPOLNJEVANJE.....	27
4. 1. LETO 1999 – OBRAMBNI MINISTER FRANCI DEMŠAR	27
4. 2. LETO 2000 – OBRAMBNI MINISTER JANEZ JANŠA	28
4. 2. 1. PROJEKT "OBLIKOVANJE SIL ZA HITRO POSREDOVANJE SV"	29

4. 3. LETA 2001 – 2003 - OBRAMBNI MINISTER ANTON GRIZOLD	31
4. 3. 1. PREDLOG ZAKONA O VOJAŠKI DOLŽNOSTI	33
4. 3. 2. PROJEKT PROVOJ.....	35
4. 3. 3. SPREMEMBE ZAKONODAJE.....	38
4. 3. 4. SPREMEMBE V SLOVENSKI VOJSKI.....	39
4. 3. 5. UKINITEV NABORNIŠKEGA SISTEMA.....	40
4. 4. JAVNO MNENJE OB PREHODU NA POKLICNO POPOLNJEVANJE.....	41
4. 4. 1. JAVNO MNENJE V PRVI FAZI PREHODA	41
4. 4. 2. JAVNO MNENJE V DRUGI FAZI PREHODA.....	42
4. 4. 3. JAVNO MNENJE V TRETJI FAZI PREHODA	43
5. OBVEŠČANJE JAVNOSTI OB PREHODU NA POKLICNO POPOLNJEVANJE SLOVENSKE VOJSKE	44
5. 1. STRATEGIJE ODNOSOV Z JAVNOSTMI	44
5. 1. 1. PROAKTIVNI PRISTOP	45
5. 1. 2. REAKTIVNI PRISTOP	45
5. 1. 3. STRATEGIJA MEDIJSKE PRIVLAČNOSTI.....	45
5. 1. 4. STRATEGIJA SLOVENSKE VOJSKE PRI PREHODU NA POKLICNO POPOLNJEVANJE	46
5. 2. VOJAŠKI REVIMI O PREHODU NA POKLICNO POPOLNJEVANJE	47
5. 2. 1. REVIJA SLOVENSKA VOJSKA	48
5. 2. 2. REVIJA OBRAMBA	50
6. SKLEP	53
7. VIRI IN LITERATURA	57

KAZALO TABEL IN SLIK

Tabela 3. 1: Število vlog za uveljavljanje pravice do ugovora vesti vojaški dolžnosti.....	24
Tabela 5. 2: Članki o prehodu na poklicno popolnjevanje v reviji Slovenska vojska po letih	48
Tabela 5. 3: Članki o prehodu na poklicno popolnjevanje v reviji Slovenska vojska po mesecih	48
Tabela 5. 4: Članki v reviji Slovenska vojska glede na vsebino	49
Tabela 5. 5: Članki o prehodu na poklicno popolnjevanje v Reviji Obramba	

po letih	50
Tabela 5. 6: Članki o prehodu na poklicno popolnjevanje v Reviji Obramba	
po mesecih	51
Tabela 5. 7: Članki v Reviji Obramba glede na vsebino.....	51
Slika 4. 1: Promocija za pridobivanje ustreznega kadra	37

1. UVOD

Zadnjih petnajst let oborožene sile evropskih držav zaznamuje pospešena reorganizacija v kakovostnem in kvantitativnem pogledu. Sodobne vojske se manjšajo po obsegu, poleg tega se tehnično in strukturno močno notranje diferencirajo. Popolnjevanje enot temelji na povečanem obsegu poklicnega osebja ter zmanjšanjem številu vpoklicanih nabornikov. Mnoge evropske države so uvedle popolnoma poklicne oborožene sile.

Če je bila med hladno vojno Velika Britanija še edina evropska država s poklicno vojsko, pa so jo v letih po koncu hladne vojne uvedle še številne ostale države. Prve so bile Belgija, Nizozemska, Francija, sledile so jim še Italija, Španija in Portugalska, k popolnoma poklicni vojski so stremele (in še stremijo) tudi ostale države, zlasti nove članice Zveze Nato, med njimi tudi Slovenija.

Ostale države pa so se odločile, da ohranijo splošno vojaško obveznost in vojske še vedno popolnjujejo z obvezniki. Za te države je na splošno značilno, da izvajajo selektivno vojaško obveznost - v vojaško službo vzamejo le najbolj sposobne ali jih določijo z žrebom. Poleg tega te vojske v resnici niso več popolnoma naborniške, ampak so kombinirane z vsaj enim deležem poklicnih vojakov.

Razlogi za spremembe v sodobnih vojaških organizacijah ležijo v njih samih in zunaj njih. Nanje namreč vplivajo tudi širša družbena okolja, v katerih delujejo, enega glavnih dejavnikov sprememb pa najdemo tudi na globalni ravni.

S koncem hladne vojne in procesom globalizacije grožnje varnosti niso bile več omejene na vojaške vire. Okrepila se je zahteva po medsebojnem povezovanju in sodelovanju držav, zlasti na ekonomskem in političnem področju. Nove grožnje varnosti so dobile večplasten in transnacionalen značaj, ki od držav zahteva integralen pristop pri zagotavljanju nacionalne varnosti. Ker je oborožen napad na ozemlje države malo verjeten, so oborožene sile izgubile eno svojo glavnih nalog - pripravljanje na oboroženo obrambo oz. izvajanje le-te ob dejanskem napadu.

Ker so vojaške kapacitete ostale neizkoriščene, so se začeli porajati dvomi o potrebnosti tako velikih vojaških kompleksov in o ekonomski smiselnosti njihovega

vzdrževanja.

Poleg tega so družbena dinamika in politične spremembe povzročile, da so se spremenile vrednote družbe in s tem odnos do okolja in institucij, s katerimi družba prihaja v stik. Povečeval se je odpor mladih do sodelovanja v vojaški organizaciji, kot skrajni izraz nasprotovanja vojaški organizaciji so se pojavila družbena gibanja, ki nasprotujejo obstoju oboroženih sil. Dogajanje v družbah in vse glasnejše nasprotovanje naborniškimi silam je prisilo politične vrhove držav, da razmislijo o novem sistemu popolnjenja in ga začnejo počasi uveljavljati.

Slovenija ni bila izjema, kar se družbenih sprememb in vplivov širšega okolja tiče. Jasen pokazatelj krize naborniškega sistema je bil porast vlog za uveljavljanje pravice do ugovora vesti vojaški dolžnosti. Po letu 1995 so se začela krizna leta naborništvu; pokazatelj tega je bil vse večji osip nabornikov, ki so bili zdravstveno neprimerni za služenje vojaškega roka ali pa so uveljavljali ugovor vesti. Poleg tega so neugodni demografski trendi nakazovali, da se bo stanje le še slabšalo. Hkrati se je Slovenska vojska morala spopasti z reformami, ki jih je zahtevalo približevanje Zvezi Nato, to je zahtevo po interoperabilnosti oboroženih sil članic.

V letih 2001 in 2002 je potekalo strokovno in politično preučevanje možnosti za spremembe sistema popolnjenja. Razlogi za to so bili številni: nove politične in razvojne usmeritve, reforme v obrambnem sistemu, težave pri izvajanju vojaške dolžnosti, upadanje naborne populacije, prednostno kadrovsko popolnjenje stalne sestave, proučevanje trendov v primerljivih vojaških organizacijah (Grizold, 2004: 454).

Za najprimernejšo rešitev problemov se je izkazal prehod na drugačen način popolnjenja, ki bi ustrezal stanju v družbi in svetu ter hkrati zadostil zahtevam severnoatlantskega zavezništva. Slovenija je stopila na pot poklicnega popolnjenja in to pot bom opisala v diplomskem delu, hkrati z dejavniki, ki so pretehtali, da so poklicne oborožene sile prava odločitev.

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2. 1. PREDMET PROUČEVANJA

V diplomski nalogi bom proučevala kronološki potek prehoda Slovenije z obvezniškega na poklicno popolnjevanje. Pri tem bom upoštevala dejavnike, ki so na odločitve o uveljavitvi poklicne vojske vplivali v največji meri.

V nadaljevanju se bom osredotočila na politično dejavnost v smeri poklicne vojske in sprejemanje relevantne zakonodaje s tega področja.

Na koncu bom še analizirala poročanje dveh strokovnih revij o tematiki prehoda na poklicno popolnjevanje.

2. 2. CILJ PROUČEVANJA

Cilj proučevanja je osvetliti dejavnike, ki so bili odločilni za prehod na poklicno popolnjevanje, prikazati potek odločanja, vlogo javnosti in politične države v tem procesu in obveščanje javnosti s strani ministrstva o tej problematiki.

2. 3. HIPOTEZE

1. Interes mladih za služenje vojaškega roka v Slovenski vojski se je z leti zmanjševal.
2. Pomanjkanje kandidatov za obvezniško popolnjevanje Slovenske vojske je povzročilo odločitve, da Slovenija uvede poklicno popolnjevanje Slovenske vojske.
3. Poklicno popolnjevanje Slovenske vojske bo povzročilo izolacijo Slovenske vojske od civilnega okolja.

2. 4. METODE DELA

- metoda analize vsebine in interpretacije virov kot osnovna metoda teoretičnega proučevanja;
- opisna metoda pri opredeljevanju najpomembnejših sprememb v evropskem varnostnem okolju, sprememb vrednot sodobnih družb, tradiciji popolnjevanja pri Slovencih itd.;

- metoda sekundarne analize javnomnenjskih raziskav;
- metoda analize statističnih podatkov pri obravnavi obrambnih izdatkov držav članic Nata;
- primerjalna metoda za primerjave objavljenih člankov v vojaškem tisku;
- metoda vodenega intervjuja.

2. 5. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

2. 5. 1. POKLICNE OBOROŽENE SILE

O poklicnih oboroženih silah govorimo, ko se te popolnjujejo z ljudmi, ki jim je vojaška služba poklic, za katero se prostovoljno odločijo (za razliko od obvezniških, kjer vstop v oborožene sile ni prostovoljen, op. B. V.), traja določeno obdobje, zanj pa dobijo predpisano materialno nagrado (Adanić, Tatalović v Lindič, 2001: 7). Pri takem načinu je ponavadi vključen le majhen del letnega nabornega kontingenta (manj kot 10 %), v operativnih enotah pa je manj kot 5 % mlajše moške populacije (Kotnik-Dvojmoč, 1994: 52).

Pogosto, zlasti v medijih, se namesto izraza poklicna vojska uporablja izraz profesionalna vojska, vendar ta ni najbolj primeren. Poklic je vsakršna dejavnost, ki jo človek vsakodnevno opravlja za svoje preživetje (Kotnik-Dvojmoč, 1994: 27). Za profesijo pa je značilno visoko specializirano znanje in sposobnosti, za pridobivanje katerih ni dovolj samo praktično delo, ampak tudi teoretično znanje, ki ga preverjajo s posebnimi preizkusi na univerzi ali kakšni drugi pooblaščenih ustanovi. Za profesije so značilni profesionalna združenja in profesionalna etika, profesionalna avtonomija, avtoriteta, profesionalna kultura, občutek pripadnosti skupini iste profesije, itd. (Jelušič, 1997: 109 – 120, Kotnik-Dvojmoč, 1998: 139).

2. 5. 2. POPOLNJEVANJE OBOROŽENIH SIL

Popolnjevanje oboroženih sil obsega celoto ukrepov in postopkov, ki oboroženim

silam zagotavljajo načrtovane kontingente moštva, živine in materialnih sredstev v miru in vojni (Vojna enciklopedija (7), 1974: 172).

Torej pri popolnjevanju ne gre samo za zagotavljanje zadostnega števila ljudi, ampak tudi za druga sredstva: oborožitev, opremo oziroma vse, kar potrebuje za nemoteno izvajanje njenih nalog.

Podobno definicijo podaja tudi Dictionary of Military Terms (V Kotnik-Dvojmoč, 1994: 24): popolnjevanje pomeni dodeljevanje (skupine) posameznikov, (skupine) enot, opreme bojni enoti, z namenom doseči ali zagotoviti njene predpisane moči, potem ko je utrpela izgube v osebju ali opremi.

Dejstvo pa je, da je popolnjevanje z moštvom najpomembnejše za obstoj oboroženih sil. Ker se bom v diplomski nalogi ukvarjala le s popolnjevanjem oboroženih sil z moštvom, bom v nadaljevanju za popolnjevanje z vojaki uporabljala izraz popolnjevanje.

3. DEJAVNIKI, KI SO VPLIVALI NA PREHOD NA POKLICNO POPOLNJEVANJE SLOVENSKE VOJSKE

Sprememba načina popolnjevanja oboroženih sil je običajno dolgotrajen in zahteven postopek, ki zahteva angažiranje državnega aparata in obrambnega podsistema družbe. Ker odločitev ni enostavna in s seboj prinaša dolgotrajne posledice, jo politični vrh države ponavadi sprejme po temeljitem premisleku in presoji, izdelanih študijah, ki ovrednotijo prednosti in slabosti starega in novega načina popolnjevanja oboroženih sil.

Na izbiro najprimernejšega načina popolnjevanja oboroženih sil vpliva cela vrsta dejavnikov. V grobem jih lahko razdelimo na dva glavna sklopa. V prvi sklop sodijo t. i. zunanji dejavniki, ki obstajajo izven določene družbe. Obsegajo spremembe v mednarodnem varnostnem okolju po koncu hladne vojne in s tem povezane spremembe narave konfliktov in nalog oboroženih sil, razvoj sodobne tehnologije oz. tehnološko revolucijo, ki je prinesla bistvene spremembe na področju oborožitve in vojaške opreme (Glej Kotnik-Dvojmoč, 1994: 64). S sodobno oborožitvijo in opremo ne zmore več ravnati povprečno usposobljen posameznik, ampak se zahtevajo zelo specialistično usposobljeni kadri (Študija o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji, 2001: 12).

V drugi sklop dejavnikov sodijo notranji dejavniki: socialne, politične, ekonomske in demografske spremembe v sodobni družbi. Za postmoderno družbo so značilni vse nižja stopnja rodnosti ter vse večje število zdravstveno neprimernih mladih za služenje vojaškega roka ter uveljavljanje ugovora vesti. To so okoliščine, ki vse bolj otežujejo doseganje kakovostne sestave vojaških sil z naborniškim sistemom. Poleg tega javno mnenje zahodnoevropskih držav bolj podpira poklicne oborožene sile kot pa popolnjevanje z naborniki (Kotnik-Dvojmoč, 1994: 64 – 65).

V diplomski nalogi bom obravnavala dejavnike, ki so bili najbolj relevantni za

odločitev, da je za Slovenijo bolj primerna poklicna kot obvezniška vojska.¹ Dodati pa je treba, da je težko izolirati vpliv posameznega dejavnika, saj so le-ti med seboj prepleteni in imajo različno stopnjo vpliva na potek procesa prehoda na poklicno popolnjevanje.

3. 1. ZUNANJI DEJAVNIKI

Zunanji dejavniki delujejo na mednarodni ravni. Predstavljajo zahteve, ki jih mora država upoštevati pri odločitvi za način popolnjevanja, če želi ohraniti svojo obrambno sposobnost.

3. 1. 1. VARNOSTNOPOLITIČNE RAZMERE V SVETU

Obdobje hladne vojne po drugi svetovni vojni je zaznamovalo varnostno podobo evropskih držav. Grožnje varnosti so bile omejene na vojaške vire, ki so izhajali iz napetosti med vzhodnim in zahodnim blokom. Zato so se države pri zagotavljanju nacionalne varnosti opirale zgolj na vojaške sisteme, v katere so vložili večino finančnih sredstev. Množične oborožene sile so temeljile na splošni vojaški obveznosti, poleg tega so bili na voljo veliki mobilizacijski kontingenti, ki bi jih bilo mogoče v primeru vojaškega spopada hitro aktivirati.

Konec hladne vojne in proces globalizacije sta uveljavila zahtevo po medsebojnem povezovanju in sodelovanju držav, zlasti na ekonomskem in političnem področju. Da bi okrepili politično in ekonomsko sodelovanje držav ter hkrati ohranili mir in mednarodno varnost, so bila po drugi svetovni vojni ustanovljena mednarodna zavezništva: OZN, OVSE, EU, Svet Evrope in Nato.

3. 1. 2. ČLANSTVO SLOVENIJE V NATU

S sprejetjem mednarodnih odgovornosti in naporih Slovenije za vključitev v evroatlantske varnostne strukture, ki predvidevajo obstoj primernih vojaških kapacitet, se je pojavilo neskladje med zunanjepolitičnimi cilji države in njenimi vojaškimi zmogljivostmi. Naborniške oborožene sile so zagotavljale le omejeno

¹ Podrobneje o zunanjih in notranjih dejavnikih glej Kotnik, Igor (1994): Primerjalna analiza naborniškega in poklicnega popolnjevanja oboroženih sil z vojniki v Evropi in Severni Ameriki: magistrska naloga, FDV, Ljubljana.

obrambno sposobnost držav in ne omogočajo obširnega vključevanja v večinacionalne vojaške strukture in operacije.

Slovenska vlada je z Zvezo Nato začela neformalno sodelovati leta 1993. Marca 1994 je bil podpisan dokument Partnerstvo za Mir. S tem se je začelo prilagajanje strukture Slovenske vojske vojaškim organizacijam držav članic Nata. Leta 1995 je bila sprejeta doktrina vojaške obrambe, tri leta kasneje še strategija vojaške obrambe in strategija vključevanja v Nato, ki so proces reorganizacije vojske še pospešile.

Leta 1999 se je Slovenija vključila v proces izvajanja akcijskega načrta za članstvo v Natu. Februarja 2000 je bil sprejet še načrt prehoda na novo strukturo sil, ki bi bile kompatibilne s silami članic zavezništva. Tako so prešli iz dotedanje strukture, ki je vključevala prostorske in manevrske enote, na novo strukturo: sile za hitro posredovanje, glavne in dopolnilne sile.

Sile za hitro posredovanje so namenjene za delovanje na območju celotne države in so usposobljene in opremljene za izvajanje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami. Glavne sile pa sestavljajo združene taktične in taktične enote, namenjene za delovanje znotraj države in izven nje ter za izvajanje vseh oblik in sestavin bojevanja. Dopolnilne sile so namenjene za bojni nadzor ozemlja, bojno zavarovanje objektov posebnega pomena za obrambo, oviranje, logistično oskrbo in druge naloge (40. člen, Zakon o obrambi).

Določen je bil razvoj posameznih rodovskih enot in načrtovano zmanjšanje vojne sestave s 66.700 na 47.000 pripadnikov, ob ohranitvi naborniškega sistema (Grizold, 2004: 453). Decembra 2001 pa je bil sprejet nov Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske (Ur.l. RS, št. 97/2001), ki je predvideval le še 26.000 pripadnikov vojne sestave.

Slovenija je postala polnopravna članica Nata 29. marca 2004. Zavezništvo pa ne

zahteva poklicnih oboroženih sil, vendar z vstopom v sistem kolektivne obrambe ni več eksplicitne potrebe po obsežni teritorialni obrambi in množični armadi. Poleg tega se države, ki so članice obrambne zveze, lažje odločijo za poklicne oborožene sile (Malešič, 2003: 177).

Upoštevati je potrebno tudi, da države članice prispevajo svoje enote za mednarodne operacije v tujini,² za katere so najprimernejši dovolj usposobljeni poklicni vojaki, zato bi vsaj del oboroženih sil, namenjen za delovanje v mednarodnih misijah, morali popolnjevati s poklicnimi vojaki.

3. 1. 3. GROŽNJE VARNOSTI

Sodobno varnostno okolje sestavljajo različni subjekti: države, mednarodne organizacije, nevladne profitne in neprofitne organizacije itd. Kompleksnost družbenega okolja se povečuje, zato se povečuje tudi kompleksnost varnostnega okolja (Konobelj, 2004: 8). Če je bila v času hladne vojne državna varnost ogrožena le v smislu nevarnosti vojaškega napada s strani druge države ali drugih držav, pa je v sodobnosti spekter groženj nacionalni varnosti veliko širši. Nevarnost neposrednega (jedrskega) napada je minila, hkrati pa se je z večanjem števila in intenzivnosti virov ogrožanja varnosti družbe in posameznika zmanjšala njihova obvladljivost.

Vse večja medsebojna soodvisnost držav je povzročila nove vire globalnega ogrožanja, proti katerim morajo delovati vse države. V ospredje prihajajo nove grožnje, kot so: gospodarske krize, etnični konflikti, množične migracije in begunci, mednarodni terorizem in globalni ekološki problemi.

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (Ur. l. RS št. 56-2957/2001) navaja, da "vire ogrožanja predstavljajo subverzivna dejavnost, grožnja z agresijo, vojaški napad, množične migracije, terorizem, organizirani kriminal, uničevanje okolja, gospodarske blokade, vključno z energetske krizo, informacijske oziroma kibernetične blokade ali delovanje, zdravstveno-epidemološka ogrožanja ter naravne in druge nesreče." Poleg tega je v resoluciji zapisano, da so oboroženi

spopadi večjih razsežnosti, ki bi neposredno ogrozili tudi Slovenijo, možni le ob pojavu globoke evropske ali svetovne krize, čeprav je možno poslabšanje varnostnih razmer v regiji jugovzhodno od ozemlja Republike Slovenije.

Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske (Ur. l. št. 96/2001) določa, da je s spremembami v varnostnem okolju potrebno uskladiti tudi razvojne programe Slovenske vojske za prihodnje srednjeročno obdobje in da spremembe v varnostnem okolju omogočajo zmanjšanje skupnega obsega Slovenske vojske.

3. 1. 4. NALOGE OBOROŽENIH SIL

Ker razvitim evropskim državam trenutno ne grozi neposredna vojaška nevarnost s strani drugih držav, obsežne vojaške organizacije ne morejo opravljati nalog, za katere se bile prvenstveno ustanovljene. Zato so se prisiljene prilagoditi novim politično-varnostnim razmeram in prevzeti nove naloge v boju proti sodobnim grožnjam varnosti. V mednarodnem okolju je vse več situacij, ki nihajo med vojno in mirom, v katerih oborožene sile opravljajo svoje naloge. Te nove vmesne situacije zahtevajo preoblikovanje poslanstva oboroženih sil ter nove oblike njihove uporabe (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 179, 185).

Del oboroženih sil posamezne države se tako uporablja predvsem izven ozemlja lastne države, za naloge, ki vključujejo različno stopnjo uporabe orožja, pogosto pod okriljem mednarodnih organizacij (Manigart, 1999: 55). Če so v preteklosti oborožene sile izvajale že precej nevojaških nalog (od gradnje civilne infrastrukture do sodelovanja pri zaščiti in reševanju), pa je v zadnjih letih opazen premik na bolj vojaške funkcije, zlasti na mednarodnih misijah (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 183).

Izkušnje so pokazale, da so za opravljanje tovrstnih nalog bolj primerne poklicne oborožene sile. Sodelovanje v mirovnih operacijah je nevarno in stresno, zato so zanje primerni le zelo disciplinirani in usposobljeni poklicni vojaki, ki popolnoma razumejo naravo teh operacij, zlasti če je potrebna večja uporaba sile (Abizaid v Kotnik-Dvojmoč, 2002: 205). Obveznikov na služenju vojaškega roka tudi ni mogoče

² Leta 2004 je 246 pripadnikov Slovenske vojske sodelovalo v štirih operacijah v podporo miru, od tega 211 v 10 operacijah pod okriljem Nata, 33 pod okriljem EU in 2 pod okriljem OZN.

v tako kratkem času primerno usposobiti za vse naloge v okviru mirovnih operacij. Poklicne oborožene sile so sicer zelo primerne za hitre posege in kratkotrajne vojne omejenega obsega, njihove slabosti pa se pokažejo pri dolgotrajnejšem vojskovanju (Študija o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji, 2001: 14).

3. 1. 4. 1. NALOGE SLOVENSKE VOJSKE

Zakon o obrambi v 37. členu navaja, da so naloge Slovenske vojske:

- izvajanje vojaškega usposabljanja za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe;
- zagotavljanje bojne pripravljenosti;
- izvajanje vojaške obrambe ob napadu na državo;
- sodelovanje pri zaščiti in reševanju ob naravnih in drugih nesrečah;
- izvrševanje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah.

Če predpostavimo, da je vrstni red nalog zapisan glede na njihovo pomembnost, je tako najpomembnejša naloga slovenskih oboroženih sil usposabljanje za vojaško obrambo, najmanj pa izvrševanje obveznosti iz mednarodnih organizacij. Vendar pa trendi v sodobnih družbah kažejo, da bo v prihodnosti večji poudarek na humanitarnih operacijah, ki jih bodo skupaj izvajale vojske več držav.

Po mnenju slovenske javnosti pa naj bi bila prva naloga Slovenske vojske pomoč ljudem v primeru naravnih, ekoloških in drugih nesreč, nato šele obramba države pred vojaškim napadom od zunaj (Malešič, 2002a: 12).

Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske (Ur.l. RS, št. 97/2001) opredeljuje naloge Slovenske vojske bolj podrobno. Razdeljene so v tri skupine: naloge v miru, v kriznih razmerah in v primeru obrambe. Glavne naloge Slovenske vojske v miru so po tem dokumentu zagotavljanje pripravljenosti za delovanje, preprečevanje ogrožanja ter zaščita vojaških objektov, opreme in osebja, sodelovanje v zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah,

sodelovanje v operacijah v podporo miru in humanitarnih operacijah, ustvarjanje zaupanja s sodelovanjem v bilateralnih in multilateralnih partnerskih programih ter v verifikacijskih postopkih pri nadzoru oborožitve.

V kriznih razmerah pa so naloge preventivna razmestitev sil z ukrepi za zaščito in pripravljenost, pripravljenost za posredovanje s ustreznimi silami, priprave za dopolnitev angažiranih sil in mobilizacijo, sodelovanje v operacijah v podporo miru in humanitarnih operacijah.

Naloge Slovenske vojske v primeru obrambe bodo: izvedba operativnega razvoja, izvajanje vojaške obrambe na težiščnih smereh oziroma objektih, priprava in zagotavljanje pogojev za prihod in namestitev zavezniških sil, izvajanje vojaške obrambe v okviru zavezništva ali ob podpori prijateljskih držav.

Splošni dolgoročni program je leta 2004 nadomestila Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske (Ur. l. RS, št. 89/2004), ki zgoraj naštetim nalogam dodaja še sodelovanje s policijo v skladu z načrti pri varovanju državne meje, sodelovanje pri obvladovanju velikih in ilegalnih migracij, sodelovanje pri preprečevanju in boju proti terorizmu ter pri izvajanju drugih nalog z njenega področja dela; iskanje in reševanje iz zraka, na morju in kopnem; podporo znanstvenoraziskovalni in tehnološki razvojni dejavnosti na obrambnem področju, evakuacijo državljanov Republike Slovenije iz tujine v kriznih in vojnih razmerah.

Slovenska vojska je bila prvotno ustanovljena za zagotavljanje obrambe ozemlja države. Sestavljala jo je kombinacija nabornikov in v manjši meri poklicni vojaki. Relativno kratkotrajen čas usposabljanja (7 mesecev) ni bil dovolj za zadovoljivo usposobljenost za nove naloge. Obrambna sposobnost države bi morala temeljiti na rezervnih enotah, ki pa so bile v naši državi nezadostno usposobljene in opremljene. Zato so bile slovenske oborožene sile premalo učinkovite, ne samo za preprečevanje agresije in obrambo države, ampak tudi za sodelovanje v operacijah za podporo miru, humanitarnih operacijah in operacijah kriznega menedžmenta (Malešič, 2003: 176).

3. 2. DRUŽBENI DEJAVNIKI

Pri družbenih oz. notranjih dejavnikih gre za več faktorjev, ki se navezujejo na človeški in družbeni dejavnik. Ta sklop dejavnikov je najpomembnejši, saj družba odloča o spremembah v oboroženih silah. Tako na primer tudi najnovejša tehnologija ne bi ničemur koristila, če se za njeno uporabo ne bi odločili v vrhu obrambnega sistema. Zlasti pomemben dejavnik je sistem družbenih vrednot, ki določajo širšo družbeno podporo oboroženim silam. Brez nje vojska ne more normalno delovati, saj napetosti med vojaško in civilno sfero zmanjšujejo vojaško legitimnost, odtujenost vojske družbi pa vojaško organizacijo sili v izolacijo in neodobravanje storjenih potez s strani javnosti.

3. 2. 1. EKONOMSKI DEJAVNIK

Ekonomski faktor je eden ključnih dejavnikov pri odločanju za najprimernejšo obliko popolnjevanja. To potrjujejo tudi izkušnje drugih držav, ki so ob prehodu na poklicno popolnjevanje izvedle osnovne analize trga delovne sile in njegovega odziva na zahteve oboroženih sil po dodatnih kandidatih (Malešič, 2003: 181). Poleg tega so opravljene tudi primerjave stroškov različnih načinov popolnjevanja.

V strokovni literaturi velja splošno prepričanje, da je naborniški način popolnjevanja cenejši od poklicnega. To potrjujejo tudi primerjave obrambnih izdatkov med državami z naborniškimi in državami s poklicnim načinom popolnjevanja, glede na izdatke za vojaka (Študija o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji, 2001: 14).

Finančna sredstva za delovanje Slovenske vojske se zagotavljajo iz državnega proračuna, materialni viri za potrebe obrambe pa se zagotavljajo iz domače in tuje proizvodnje. Iz tujine se zagotavljajo predvsem materiali in sredstva, ki jih domača industrija ne more zagotoviti oz. je uvoz iz tujine ekonomsko ugodnejši kot domača proizvodnja.

Med letoma 1992 in 1997 je Republika Slovenija za obrambni sistem namenila 1,5

odstotka BDP, od tega dobrih 60 odstotkov za Slovensko vojsko. Več kot polovica te vsote je bila namenjena za plače zaposlenih, kar kaže na izredno nerazvojno naravnost Slovenske vojske (Grizold v Tauses, 2001: 65). Načrt razporejanja proračunskih sredstev pa kaže, da bo do leta 2010 za plače zaposlenih namenjenih le še 25 odstotkov obrambnih izdatkov (Tauses, 2001: 65).

Zaradi uveljavljanja poklicnega popolnjevanja in članstva v Natu se je Slovenija morala odločiti za povečanje obrambnih izdatkov. Delež proračuna, ki ga Slovenija namenja za obrambo, je za zdaj nižji od povprečnega deleža, ki ga namenjajo države članice Nata. Vendar se ta delež počasi približuje deležu v Natu. Obrambni izdatki držav članic Zveze Nato so leta 2000 v povprečju obsegali 2,4 % BDP, če gledamo samo evropske države članice, pa 2,0 % BDP.

Projekcije za obdobje do leta 2007 predvidevajo povečanje obrambnih izdatkov v Sloveniji do nekaj nad 1,6 % BDP na koncu načrtovanega obdobja. Dokumenta Obseg in struktura SV 2010 in predhodni Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV pa sta predpostavila povečevanje proračuna za obrambo na 2,3 % BDP do leta 2010 (Križmančič, 2002: 17, 18). Postopno povišanje obrambnih izdatkov bi Slovenski vojski zagotavljalo postopen razvoj, modernizacijo in možnost sodelovanja v mednarodnih operacijah.

3. 2. 2. DEMOGRAFSKI DEJAVNIK

Človeški dejavnik je v oboroženih silah najpomembnejši. Brez zadostnega števila primerno usposobljenega moštva tudi najsodobnejša tehnologija nima koristi. V obvezniških oboroženih silah je bolj od kakovosti pomembno število pripadnikov, medtem ko je v poklicnih oboroženih silah, ob predpostavljenem istem obsegu nalog, število pripadnikov bistveno manjše, zato je večji poudarek na njihovi kakovosti.

Eden od glavnih demografskih trendov, ki vplivajo na popolnjevanje oboroženih sil, je zmanjševanje rodnosti v razvitih državah. Posledica je zmanjšanje razpoložljivega

kontingenta moških, primernih za služenje v vojaški organizaciji.

V zahodnoevropskih državah je začela rodnost močneje upadati ob koncu šestdesetih in v začetku sedemdesetih let, sredi sedemdesetih pa je v nekaterih državah že padla pod mejo enostavnega obnavljanja prebivalstva, kar pomeni, da število živorojenih otrok ni več dosegalo vrednote 2.08, ki predstavlja skrajno mejo stabilni in uravnoteženi rasti prebivalstva (Černič Istenič, 1994: 13).

V začetku 90. let prejšnjega stoletja je bil naravni prirast (razlika med številom živorojenih otrok in številom umrlih) negativen v samo treh evropskih državah. Deset let kasneje je ta trend zaznamoval že 14 evropskih držav, tudi Slovenijo (Recent Demographic Developements in Europe, 2002: 13).

Zahodnoevroske države naj bi se do leta 2025 soočile s od 15 do 35 odstotnim padcem moške populacije med 17. do 29. letom, kar je še zlasti problematično za naborniške oborožene sile, ki temeljijo na količini, manj pa bi padec populacije prizadel poklicne oborožene sile, za katero je bolj pomembna kakovost kadra. Zmanjševanje obsega rodnosti tako povzroča probleme predvsem državam, ki popolnjujejo svoje oborožene sile z naborniki, ker imajo vse večje težave pridobiti zadostno število ustrezno usposobljenih posameznikov (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 90 - 92).

Vendar demografski trendi niso naklonjeni niti poklicni vojski, kajti število nesposobnih za vojaško službo se povečuje, gre predvsem za zdravstvene probleme.

V Sloveniji demografski trendi prav tako niso ugodni, saj rodnost od leta 1990 upada, pričakovana življenjska doba pa se podaljšuje. Naravni prirast na 1000 prebivalcev je od leta 1990 z 1,9 padel na negativno raven, na - 0,4 v letu 1997. Leta 2002 je naravni prirast znašal - 0,6 (Statistični letopis RS, 2003: 79).

Leta 2002 je bilo v Sloveniji 192.979 moških med 17. in 29. letom. Projekcije pa kažejo, da se bo njihovo število v prihodnosti zmanjševalo. Tako naj bi bilo moških v teh starostnih skupinah do leta 2012 okoli 182.000, do leta 2020 pa naj bi se njihovo

število zmanjšalo na okoli 165.000 (Statistični letopis 2003: 89).

Drugi problem nabornikov, ki jih ima vojska na razpolago, je njihova kakovost oziroma zdravstvena (ne)sposobnost. Trend povečevanja zdravstveno nesposobnih se je pojavil leta 1987. Leta 1992 je bilo zdravstveno neprimernih 14 %, leta 1997 že 27 % letnega nabornega kontingenta; od tega 12 % začasno, 15 % pa trajno nesposobnih. Najpogostejši vzroki za nesposobnost so povečanje števila duševno motenih oseb, nezrelost osebnosti, nevroze, nagnjenost k mamilom, bolezni mišično-kostnega sistema in veznega tkiva (Obseg in struktura SV do leta 2010 v Križmančič, 2002: 32). Razloga za naraščanje števila zdravstveno nesposobnih ne gre iskati v upadanju splošne ravni zdravja v družbi, saj je jasno, da ta z izboljševanjem standarda narašča, ampak v izogibanju mladih vojaški službi. Zlasti ker so glavni vzroki za nesposobnost težko dokazljivi oz. je njihove simptome lahko simulirati.

Dejanski letni naborni kontingent je do leta 1980 obsegal 15.000 nabornikov, po tem letu pa je padel na 12.700. Leta 2014 bi lahko vpoklicali le še 8500 fantov. Četudi bi vsi dejansko šli služiti vojaški rok, naborne potrebe ne bi bile več pokrite (Danijel, 2002; <http://www.utrip.net/arhiv/apr02.pdf>).

Glede na demografske trende in njihov pričakovan razvoj je očitno, da bi Slovenska vojska vse težje zagotovila zadostno število zdravstveno primernih kandidatov za popolnitev svojih enot.

3. 2. 3. TRADICIJA POPOLNJEVANJA OBOROŽENIH SIL

Odločitev države glede načina popolnjevanja oboroženih sil z vojaki je odvisna tudi od prevladujoče politično-vojaške tradicije. Način urejanja vojaške obveznosti pa je odvisen še od politične kulture. Obstoj vojaške obveznosti je tudi posledica posebne nacionalne politične tradicije (npr. v Švici je obstoj obvezniških oboroženih sil kulturna norma, medtem ko v Veliki Britaniji za kulturno normo veljajo poklicne

oborožene sile) (Študija o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji, 2001: 17).

Zato se je v nekaterih državah obdržala vojaška obveznost, kljub strateškemu, tehničnemu in ekonomskemu dejavniku, ki ne govorijo obvezniškim silam v prid. Odločitev za njihovo ohranjanje je bila namreč sprejeta na politični osnovi.

Glavni model popolnjevanja na našem ozemlju v 19. in 20. stoletju je bil univerzalni vojaški nabor. Avstro-Ogrska je uvedla naborniško popolnjevanje na podlagi žreba in rekrutirala manj kot četrtno nabornega kontingenta. V kratkotrajnem obstoju Države Slovencev, Hrvatov in Srbov leta 1918 so oborožene sile popolnjevali z naborniki, delno pa s plačanimi prostovoljci. Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev je uveljavila univerzalno vojaško obveznost. Tisti, ki niso bili primerni za vojaško službo, pa so morali plačati poseben davek. Med drugo svetovno vojno je bilo več sistemov popolnjevanja na slovenskem ozemlju, nobena skupina pa ni imela statusa regularnih nacionalnih oboroženih sil. Po 2. svetovni vojni je SFRJ vzpostavila univerzalni vojaški nabor, ki je leta 1974 – z uveljavitvijo sistema totalne državne obrambe in družbene samozaščite – postal družbena obveznost. Republika Slovenija je nadaljevala tradicijo univerzalnega vojaškega nabora, ki so ga postopno dopolnjevali s prostovoljci (Malešič, 2003: 174 – 175).

Slovenci smo (če odštejemo sedanjo Slovensko vojsko) v zgodovini le dvakrat imeli svojo nacionalno armado: po propadu Avstro-Ogrske monarhije in med drugo svetovno vojno. Obakrat sta bili kmalu priključeni jugoslovanski armadi (Pečjak, 2000: 7).

Slovenija je lastno vojsko zares dobila šele leta 1991, ki je zato med najmlajšimi evropskimi vojskami.

Tradicija naborništva je v Sloveniji že dolgotrajna, vendar Slovenci do osamosvojitve niso popolnjevali povsem lastnih oboroženih sil, ampak so sodelovali v formacijah držav, v katerih je bilo ozemlje, poseljeno s Slovenci, le en konstitutivni del. Zato

zgodovinski dejavnik pri odločitvi o načinu popolnjevanja Slovenske vojske ni odločilen. Morda je ravno kratka tradicija lastnih oboroženih sil pripomogla k lažji odločitvi za prehod na poklicne sile, saj naborništvo v Slovenski vojski še ni postala tradicija, vojaška organizacija se še ni ustalila in je še doživljala številne reforme, naborniki pa so svoje služenje bolj kot čast dojemali kot breme.

3. 2. 4. VREDNOTE SODOBNE DRUŽBE

Družba se kot živ organizem nenehno spreminja in razvija. Njena notranja dinamika in vplivi zunaj nje povzročajo, da se hkrati z družbo spreminjajo tudi njene vrednote. Raziskave, opravljene v zadnjem desetletju, so pokazale, da tradicionalne vrednote izginjajo, na njihovo mesto pa prihajajo t. i. postmoderne vrednote. Kot glavna vrednota sodobne družbe se uveljavlja individualizem. Iskanje lastnega zadovoljstva je postavljeno pred obveznosti do skupnosti, do sedaj veljavne predstave o kolektivnih dolžnostih in lojalnostih pa izginjajo.

Za razvite sodobne družbe so značilni individualiziranost in brezosebnost, zamenjava tradicionalnega vodenja s sodobnim upravljanjem, trgovsko-potrošniška usmerjenost in prevladovanje individualistično-hedonistične družbene klime, racionalističnost ter odvisnost od znanja in tehnologije, profesionalnost sveta dela in poudarjanje pomena pogojev dela, slabitev lojalnosti in zaupanja v politične institucije, pasivnost državljanov, zmanjševanje pomena patriotizma in poudarjenega omejevanja državne oblasti, krepitev zahtev po obsežnejših državljanskih pravicah in svoboščinah in hkratno pozabljanju na državljanske obveznosti, uveljavljanje koncepta kulturne pluralističnosti in heterogenosti, ki zagotavlja obstoj različnih sistemov vrednot itd. (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 106 - 107).

Spremenjen je odnos do dela: služba ni več doživljenjska, zaposlitev je postala negotova. Ljudje ne zaupajo več niti večjim organizacijam, da jim bodo uspele ohraniti delovno mesto (Ule, 2004: 357).

Ugotovimo lahko, da tok sprememb družbo oddaljuje od vojaške organizacije, za

katere so glavne vrednote še vedno zvestoba državi in enoti, nesebična pomoč, dolžnost, poslušnost, red in disciplina, čast, zaupanje institucijam, egalitarizem, tovarištvo, skupinska identiteta, timsko delo, samožrtvovanje, predanost vodji, skupini in načelom ter nacionalizem (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 128).

Ker na pomenu izgubljajo tudi nacionalne vrednote in simboli, se spreminja odnos do državnih institucij, s tem tudi oboroženih sil kot enega od glavnih simbolov nacionalne identitete. Vojaška varnost in vojaški kompleks države sta postala za prebivalce manj pomembna, bolj pa se zavzemajo za varnostno sodelovanje z drugimi državami, razoroževanje in podpirajo mirovna gibanja (Manigart, 1999: 55, Kotnik, 2002: 111).

3. 2. 4. 1. VREDNOTE SLOVENSKE DRUŽBE

Slovenska družba pri uveljavljanju vrednot razvitih industrijskih držav ni izjema. V državi je v letih po osamosvojitvi prišlo do sprememb v družbeni zavesti in zavesti posameznika. Postmoderne vrednote so nadomestile stare socialistične vrednote, uveljavila se je individualizirana etika vsakdanjega življenja. Razvijajo se nove prioritete, kot sta samoorganizacija in samoodgovornost. Pomen pridobivajo nematerialne vrednote: prijateljstvo, prosti čas, ustvarjalnost in užitek (Ule, 2003: 120).

Razvila so se nova politična in družbena gibanja, ki so nasprotovala obstoju oboroženih sil. Že pred osamosvojitvijo Slovenije je prišlo do ideje o demilitarizaciji Slovenije in ukinitvi oboroženih sil z argumentoma, da ni neposrednih vojaških groženj slovenski nacionalni varnosti in da bi Slovenija lahko bila druga Švica.

Za nove vrednote so še posebej dovzetni mladi, zato ne preseneča, da je vojaška obveznost postajala vse bolj nepriljubljena, krepile pa se zahteve po poklicni vojski, ki bi mlade rešila bremena neprostoVOLjnega sodelovanja v organizaciji, s katero se niso mogli več poistovetiti. In ker velja, da so mladi dober napovedovalec družbenih sprememb v prihodnosti, postane jasno, da bi se nasprotovanje obvezniškim oboroženim silam z desetletji lahko spremenilo v splošen vzorec odnosa do oboroženih sil.

Slovenska javnost se v povezavi z varnostnimi in obrambnimi temami zavzema za spoštovanje človekovih pravic in podpira filozofijo nenasilja. Vojski ne dovoljuje vmešavanja v politiko in zadeve civilne družbe, državljani pa sorazmerno slabo zaupajo represivnemu aparatu države. Za slovensko družbo je značilen t. i. ekonomski determinizem, ki v ospredje postavlja vire ogrožanja, vrednote in cilje, ki so izrazito ekonomsko obarvani (Malešič, 2002: 113 - 114). Zato izgublja legitimnost tudi vojna kot sredstvo državne zunanje politike, saj bi bili stroški vojne previsoki, tako v ekonomskem kot tudi v družbenem smislu.

3. 2. 5. LEGITIMNOST OBVEZNIŠKIH OZIROMA POKLICNIH OBOROŽENIH SIL

Pripravljenost družbe, da podpira vojaški sistem, je odvisna od ocene družbe o tem, kako skladni so norme, vrednote, običaji in kulturna načela v oboroženih silah in v politični skupnosti, pri čemer gre predvsem za določitev temeljnih družbenih vrednot, ki jih mora varovati nacionalnovarnostni sistem (Jelušič, 1997: 220). Neposredno se podpora oboroženim silam kaže v pripravljenosti (moškega dela prebivalstva) vstopiti vanje in pri podpori ob povečevanju obrambnih izdatkov.

Glede na to, da razvite evropske države opuščajo obvezniške oborožene sile in da se prevladujoče vojaške vrednote razlikujejo od postmodernih vrednot sodobnih družb, se pojavlja vprašanje, katere oborožene sile, naborniške ali poklicne, uživajo večjo legitimnost pri javnosti. Gow (v Kotnik-Dvojmoč, 2002: 291) je mnenja, da je za zagotavljanje legitimnosti eden najpomembnejših dejavnikov reprezentativnost oboroženih sil. Pri tem se nanaša na socialno in etnično reprezentativnost oboroženih sil. Po tej logiki bi lahko sklepali, da so bolj legitimne obvezniške oborožene sile, ki so bolj reprezentativne. Vendar so raziskave, opravljene v evropskih državah, pokazale, da naborniške oborožene sile niso bolj legitimne od poklicnih. Britanske, nizozemske, belgijske in francoske poklicne oborožene sile imajo v svojih državah visoko stopnjo legitimnosti, prav tako prebivalstvo Finske, Švice, Nemčije, Grčije priznava legitimnost svojih naborniških vojska. Zahodnoevropske države pa se kljub visoki stopnji legitimnosti soočajo s težavami,

povezanimi z rekrutacijo zadostnega števila kakovostnih kandidatov, kar kaže na to, da visoka javna podpora poklicnim oboroženim silam še ne pomeni pripravljenosti sodelovanja v vojaških organizacijah (Malešič, 2003: 177).

Javnost v sodobnih družbah naj bi pred hladno vojno podpirala vojsko; med hladno vojno je bilo stališče javnosti do vojske ambivalentno. V postmoderni dobi, to je po koncu hladne vojne, pa postaja odnos javnosti do vojske vse bolj indiferenten (Moskos v Jelušič, 2002: 159). Eden od razlogov za indiferentnost je konec splošne vojaške obveznosti, ki se v evropskih državah pojavlja z uveljavljanjem poklicnih vojska, s čimer postaja splošni populaciji vojaška služba vse manj znana. S tem se povečuje prepad med vojaško in civilno sfero (Van Doorn, Burk, Haltiner v Jelušič; 2002: 159).

Zaradi razlik v vrednotah prihaja do napetosti med družbo in vojsko. Mladi zavračajo služenje vojaškega roka, mirovna gibanja nasprotujejo samemu obstoju oboroženih sil in vojaška organizacija na splošno izgublja podporo javnosti oziroma legitimnost. Ker na proces sprememb vrednot v družbi ne morejo vplivati, je njihova naloga, da se v največji možni meri temu procesu prilagodijo. Bolj bodo vojaške vrednote skladne s civilnimi, večjo podporo javnosti bodo oborožene sile uživale.

3. 2. 5. 1. SLOVENSKA JAVNOST O OBVEZNIŠKI OZIROMA POKLICNI VOJSKI

Glede na rezultate opravljenih raziskav med slovensko populacijo, je že v letih 1994 in 1995 obstajala ideja, da bi bila Slovenska vojska sestavljena iz manjše stalne armade in večje rezerve. Podobna predstava je bila opazna že v raziskavi Slovensko javno mnenje iz leta 1990. Kljub zagovarjanju profesionalizacije vojske je večinsko mnenje anketiranih vendarle bilo na strani "predvsem obvezniške vojske z manjšim poklicnim jedrom" (40,6 %) (Grizold, 1998: 120).

Konec 90. let je bil v slovenski javnosti zaznan dvom o primernosti poklicnega (delnega ali popolnega) popolnjevanja oboroženih sil. Večina državljanov je podpirala obstoječ, naborniški način popolnjevanja. Javnomnenjske raziskave s

konca leta 2001 pa so pokazale pomemben preobrat: relativna večina populacije je podpirala poklicne oborožene sile (48 %), medtem ko je podpora naborniški vojski dramatično padla na 34 % (Malešič, 2003: 178).

"Razloge za spremembo trenda lahko najdemo v krizi splošne vojaške obveznosti, pozitivnih izkušnjah držav, ki so uvedle poklicno vojsko, pa intenzivni politični in strokovni razpravi o teh vprašanjih. Tak odnos do načina popolnjenja Slovenske vojske je tudi posledica spremenjene narave ogroženosti Slovenije in novih nalog vojske, ki iz nje izhajajo" (Malešič, 2002: 131). Poklicne oborožene sile so tako pridobile potrebno legitimnost v očeh javnosti, ki jim omogoča širšo podporo za njihovo ustanovitev in delovanje.

Kako naklonjena je bila slovenska javnost obvezniškim oziroma poklicnim oboroženim silam v posameznih fazah prehoda na poklicno popolnjenje, bom opisala v naslednjem poglavju, v povezavi s procesom prehoda.

3. 2. 5. 2. MLADI O VOJAŠKIH POKLICIH

Ob prehodu na poklicno popolnjenje je Obramboslovni raziskovalni center Inštituta za družbene vede na Fakulteti za družbene vede izdelal raziskavo o stališčih srednješolske mladine do vojaškega poklica, da bi (med drugim) ugotovili možnosti za zagotavljanje poklicnega kadra za Slovensko vojsko.

Raziskava je pokazala, da je med mladimi najmanj privlačen poklic vojaka, to pa je poklic, ki ga vojska potrebuje v največji meri, najbolj pa popularen poklic častnika, ki jih ima slovenska vojska dovolj, če ne celo preveč. Prav tako je najmanj privlačen rod vojske pehota, ki je predvidena za prioriteten razvoj v Slovenski vojski, najbolj privlačno pa je za 40 odstotkov anketiranih mladih letalstvo (Vegič, 2003: 8).

V raziskavi so poleg zanimanja za vojaški poklic prvič ugotavljali tudi odnos mladih do služenja v rezervni sestavi in odnos do prostovoljnega služenja vojaškega roka. Izkazalo se je, da so mladi o teh možnostih zelo slabo obveščeni, poleg tega se za sodelovanje v njih zanima zelo malo mladih. Zanimanje za plačano prostovoljno služenje vojaškega roka je celo nekoliko večje od zanimanja za sodelovanje v

rezervi, kar je morda posledica med mladimi še vedno prisotne težnje po služenju vojaškega roka (Raziskava Stališča slovenske mladine do vojaškega poklica, www.mors.si).

Zadostna obveščenenost je za pridobivanje kadrov zelo pomembna, ker lahko med mladimi povečuje zavedanje o vojaški organizaciji kot o potencialnem delodajalcu, vendar pa z zanimanjem za vojaški poklic ni enosmerno povezana. Raziskava je namreč pokazala, da posamezniki, ki so bolj zainteresirani za vojaški poklic, informacije o njem poiščejo sami. Pomembno vlogo pri obveščanju imajo mediji, drugi pomemben vir informacij pa so osebna poznanstva z zaposlenimi v vojski, zato bodo posamezniki, ki so že zaposleni in z delom zadovoljni, širili bolj spodbudne informacije o delodajalcu (Raziskava Stališča Slovenske mladine do vojaškega poklica, www.mors.si).

Raziskava Obramboslovnega raziskovalnega centra je pokazala nesorazmerja med zanimanjem morebitnih kandidatov in potrebami SV. Največji problem je dejstvo, da za poklic vojaka, ki ga bodo oborožene sile potrebovale v največji meri, vlada najmanjše zanimanje. Zato bo pomembno preusmeriti pozornost mladih tudi na ta vojaški poklic, ga primerno in realno predstaviti, zlasti njegove dobre strani ter z zadostnimi informacijami razbiti stereotipe, ki vladajo o posameznih poklicih in rodovih. Če med potrebami Slovenske vojske in željami mladih ne bo prišlo do usklajevanj, bo prišlo do težav pri popolnjenju vojske, četudi bo kvantitativno na voljo dovolj kandidatov.

3. 2. 6. UGOVOR VESTI VOJAŠKI DOLŽNOSTI

Eden od indikatorjev odnosa javnosti do oboroženih sil je zmanjševanje želje mladih po služenju v oboroženih silah. Vojaški obvezniki so lahko uveljavljali ugovor vesti vojaški dolžnosti po Zakonu o vojaški dolžnosti. Ta v 38. členu določa, da lahko nabornik, ki nasprotuje uporabi orožja v vseh okoliščinah, uveljavlja ugovor vesti vojaški dolžnosti in vojaški rok služi brez orožja ali opravi nadomestno civilno službo. Zakon priznava tri skupine motivov, na podlagi katerih je bilo mogoče uveljaviti

ugovor vesti: religioznega, humanitarnega, filozofskega, možna pa je bila tudi kombinacija le-teh.

Naborniki so lahko izvršili civilno službo kot nadomestilo vojaškemu roku v sistemu za zaščito, reševanje in pomoč oziroma v vladnih in nevladnih organizacijah, ki opravljajo reševalno ali humanitarno dejavnost, ki je javnega pomena. Poleg tega so civilno službo lahko opravljali tudi v državnih organih, ki jih je določil minister, pristojen za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami (41. člen, Zakon o vojaški dolžnosti).

Trend naraščanja vlog za uveljavljanje pravice do ugovora vesti vojaški dolžnosti je razviden iz spodnje tabele:

leto	število vlog
1991	240
1992	135
1993	105
1994	226
1995	264
1996	759
1997	1038
1998	1937
1999	2504
2000	2687

Tabela 3. 1: Število vlog za uveljavljanje pravice do ugovora vesti vojaški dolžnosti

Vir: Erjavec (2000): Za vse enaki pogoji. Slovenska vojska, 8, 2, str. 5.

Iz tabele 3. 1 je razvidno, da se je po letu 1993 vsako leto več nabornikov odločilo za uveljavljanje pravice do ugovora vesti. Po letu 1995 pa je število začelo strmo naraščati, kar lahko pripišemo tudi po spremembi Zakona o vojaški dolžnosti v začetku leta 1995, po kateri je lahko nabornik oporečništvo razglasil kadar koli – vse od vpisa v naborno evidenco pa do samega nastopa služenja vojaškega roka.

Skokovito naraščanje števila oporečnikov in opravljene raziskave med naborniki pa so pokazali, da so naštetih motivi za mlade zgolj izgovor ter da so njihovi razlogi za nasprotovanje služenju bolj sebične narave.

Mladi so nasprotovali služenju vojaškega roka iz neformalnih razlogov, kot so: nasprotovanje izgubljanju časa v vojski, služenju z mlajšimi, bolj militaristično orientiranimi vojaki; niso želeli izgubiti individualnosti in pravice do zasebnega življenja in zaslužka, ob katerega bi bili v tem času v civilnem življenju. Oborožene sile so se jim zdele neprimerne za izobražene ljudi, zavračali so vojaški sistem poveljevanja (Malešič, 2003: 179). Civilno služenje je bilo običajno tudi manj naporno od vojaškega; obvezniki so lahko bivali doma in imeli več prostega časa.

Oporečnikom so bile torej v prvi vrsti pomembne osebne koristi, zasebnost, svoboda in samostojnost. Očitno je, da so se tudi med slovensko mladino zakoreninile postmoderne vrednote, ki postavljajo koristi posameznika pred dolžnosti do skupnosti.

Ugovor vesti je povzročil, da je imela vojska na razpolago vse manj kandidatov za služenje vojaškega roka, pojavile so se prve težave pri številčnem popolnjenju enot, poleg tega je bila vprašljiva tudi kakovost razpoložljivih kandidatov.

3. 2. 7. POLITIČNI DEJAVNIK

Politični dejavnik je eden najpomembnejših pri odločitvi za način popolnjevanja. Politična oblast je glavna instanca sprejemanja odločitve o sestavi oboroženih sil in načinu zagotavljanja moštva, zato v razvitih demokratičnih državah brez politične odločitve do preoblikovanja oboroženih sil sploh ne more priti.

3. 2. 7. 1. PRISTOJNOSTI POLITIČNIH INSTITUCIJ NA PODROČJU SLOVENSKE VOJSKE

Najpomembnejši akterji na področju nacionalne varnosti so: parlament, vlada, minister za obrambo in predsednik države. V 82. členu Zakona o obrambi je

zapisano, da Državni zbor določa temeljne usmeritve za organizacijo in izvajanje obrambe, zlasti razglasi izredno ali vojno stanje, odloči o uveljavitvi delovne in materialne dolžnosti, odloči o splošni mobilizaciji in uporabi Slovenske vojske, sprejema splošne dolgotrajne programe razvoja in opremljanja Slovenske vojske, prek pristojnega delovnega telesa določa strateške smeri delovanja obveščevalno-varnostne službe.

Predsednik republike na predlog vlade razglasi izredno ali vojno stanje, če se Državni zbor ne more sestati, sprejema uredbe z zakonsko močjo in odloči o uporabi Slovenske vojske, uvedbi delovne in materialne dolžnosti ter splošni mobilizaciji, če se državni zbor ne more sestati (83. člen, Zakon o obrambi). Poleg tega kot vrhovni poveljnik Slovenske vojske na priporočilo vlade daje soglasje k načrtom obrambne pripravljenosti države (Grizold, 1997: 106).

Vlada usklajuje organizacijo, priprave in vodi izvajanje vojaške in civilne obrambe države. Odloča o sodelovanju Slovenske vojske pri izvrševanju obveznosti, prevzetih v mednarodnih organizacijah ter sprejema letne načrte usposabljanja vojske izven države in imenuje državni operativni štab obrambe (84. člen, Zakon o obrambi).

Minister za obrambo je odgovoren za usmerjanje vseh vojaških in obrambnih aktivnosti v državi (Grizold, 1997: 106).

Sprememba popolnjenja oboroženih sil zahteva tudi prilagoditev ustavnega in pravnega okvira, znotraj katerega vojska deluje; pobuda za reformo mora priti z državnega vrha, s podporo politike in strokovnjakov (Malešič, 2003: 184).

V Sloveniji so do leta 2001 večina političnih strank, parlament in vladna koalicija v svojih programih podpirali postopen prehod na poklicne sile, s tem da so nekatere stranke razmišljale o ukinitvi sistema univerzalnega vojaškega nabora, medtem ko so ga druge nameravale obdržati v obstoječi obliki ali s prostovoljnim služenjem. Tema je postala bolj aktualna v kontekstu približevanja države evroatlantskim varnostnim in političnim povezavam.

4. PREHOD SLOVENSKE VOJSKE NA POKLICNO POPOLNJEVANJE

Načinu popolnjevanja Slovenske vojske v 90. letih prejšnjega stoletja ni bilo namenjene kaj dosti pozornosti. Eden od glavnih razlogov je bilo pomanjkanje znanstvenega in strokovnega znanja za tovrstne razprave, ki so bile pogosto politično motivirane. Prve obsežne raziskave o prednostih in slabostih posameznih načinov popolnjevanja so bile narejene leta 2001. V tem letu je bilo vprašanje že bolj aktualno, zanimanje zanj pa se je še povečalo leto kasneje, ko je bil v parlamentu vložen predlog za spremembo zakona o vojaški dolžnosti in s tem uveljavitev poklicne vojske. Tedaj je bilo naborništvo že v globoki krizi, poleg neugodnih demografskih trendov sta na krizo vplivala tudi ugovor vesti in zdravstvena nesposobnost nabornikov. Problematično je bilo tudi dejstvo, da so bile pred vojsko nove naloge, zlasti sodelovanje v mednarodnih operacijah, za katere stara struktura ni bila primerna (Malešič, 2003: 173). Vse te težave, pa tudi ostali dejavniki, so silili k tehtnemu razmisleku o najprimernejšem načinu zagotavljanja zadostnega števila pripadnikov oboroženih sil.

Proces uveljavljanja poklicne vojske v Sloveniji sem razdelila v tri obdobja treh ministrov (čeprav prvi ni bil neposreden akter prehoda). Njihovo ministriovanje se delno pokriva s koledarskima letoma 1999, 2000 in obdobjem 2001 – 2003. To so leta, v katerih je prišlo od prvih političnih predlogov po poklicni Slovenski vojski, pa do njene dejanske uveljavitve.

4. 1. LETO 1999 – OBRAMBNI MINISTER FRANCI DEMŠAR

Ukinitvev naborniškega sistema je prvi predlagal predsednik opozicijske Socialdemokratske stranke Janez Janša na tiskovni konferenci po sestanku Odbora za obrambo pri strokovnem svetu stranke avgusta 1999. Odbor je razpravljajal o demografskih trendih in problemu povečevanja števila vlog za civilno služenje vojaškega roka ter o njihovem vplivu na zagotavljanje državne varnosti v prihodnje. Člani odbora so ugotovili, da podaljšanje trajanja civilnega služenja vojaškega roka, v primerjavi s služenjem v vojašnici, ne bo vplivalo na povečanje zanimanja za

slednje, zato so se odločili, da bodo preučili, koliko bi stala ukinitvev splošne vojaške obveznosti v miru. Zavzeli so se za kombiniran sistem: manjšo poklicno vojsko in rezervno sestavo, nekakšno nacionalno gardo, ki bi se urila prostovoljno. V primeru, da bi se izkazalo, da bodo mnenja o tej problematiki deljena, je Janša napovedal možnost referendumu (Babič, 1999: 2).

Minister za obrambo dr. Franci Demšar se je reševanja problema zmanjševanja natalitete, zdravstvene nesposobnosti nabornikov in povečevanja števila prošenj za civilno služenje vojaškega roka lotil na drugačen način. Ministrstvu je naložil, naj pripravi predlog za podaljšanje služenja vojaškega roka. Ker so ministrovo idejo podprli tudi v SDS, je bil Janšev predlog za ukinitvev obvezniške vojske popolno presenečenje (Praprotnik, 1999: 2).

Vlada RS je konec septembra 1999 sprejela dokument, v katerem opredeljuje cilje, s katerimi naj bi dosegli organizirano, načrtno in usmerjeno reorganizacijo Slovenske vojske do leta 2010. Dokument je predvideval, da bi leta 2010 Slovenija imela 47.000 pripadnikov, od tega 7700 poklicnih. Vojaški rok naj bi služilo od 4000 do 5000 pripadnikov (Šoštaršič, Taškar, 1999: 2).

Pri odboru za obrambo SDS pa so oblikovali osnutek predloga o kombinirani poklicni vojski s prostovoljno rezervo. V njem so predlagali, da bi poklicni del obsegal od 8.000 do 9.000 vojakov, častnikov in podčastnikov, prostovoljna rezerva pa od 15 do 18 tisoč pripadnikov, ki bi sklenili pogodbo za pet ali več let. Služenje vojaškega roka bi potekalo le še na podlagi prostovoljne odločitve (Praprotnik, 1999a: 2). Osnutek pa ni bil vložen v parlamentarno proceduro zaradi vladne krize, ki je nastopila v začetku leta 2000.

4. 2. LETO 2000 – OBRAMBNI MINISTER JANEZ JANŠA

Druga faza procesa preoblikovanja Slovenske vojske se je začela z izvolitvijo nove vlade junija 2000 po vladni krizi v začetku leta. Za mandatarja je bil izvoljen Andrej

Bajuk, za novega ministra za obrambo pa Janez Janša. Ta se je ob izvolitvi še vedno zavzemal za opuščanje splošne vojaške obveznosti in uvajanje poklicne vojske. Avgusta 2000 je napovedal, da bo v vladno proceduro vložil strategijo o nacionalni varnosti ter spremembe zakona o obrambi in zakona o vojaški dolžnosti, ki bi omogočile dvofazno odpravljanje splošne vojaške obveznosti. V prvi fazi bi ukinili splošno vojaško obveznost za obveznike, v drugi pa še obvezno služenje v rezervni sestavi. Splošna vojaška obveznost bi se ohranila le v primeru vojnega stanja (Praprotnik, 2000: 2). Vendar Janša tega predloga ni vložil v parlamentarno proceduro. Prehitele so ga državnozborske volitve oktobra 2000, na katerih njegova stranka ni dobila dovolj glasov za vstop v vladno koalicijo.

4. 2. 1. PROJEKT "OBLIKOVANJE SIL ZA HITRO POSREDOVANJE SV"

Na Ministrstvu za obrambo so v času ministirovanja Janeza Janše pripravili projekt vzpostavitve enot poklicne vojske. Načelnik Generalštaba Slovenske vojske Iztok Podbregar je 21. 8. 2000 izdal ukaz za izdelavo načrta oblikovanja sil za hitro posredovanje (Idejni projekt: "Oblikovanje sil za hitro posredovanje SV", 2000).

Razlogov za izdelavo načrta je bilo več: splošno stanje Slovenske vojske ni ustrezalo sodobnim zahtevam oborožene obrambe države in povezovanja z Natom; to so pokazale ocena bojne pripravljenosti Slovenske vojske in ugotovitve posebne ocenjevalne komisije z ameriškega ministrstva za obrambo (skupina generala Garretta), ki se je mudila v Sloveniji. Poleg tega se je stopnjevala kriza naborniškega sistema in s tem se je povečalo število prošenj za ugovor vesti vojaški dolžnosti.

Projekt pa ni vseboval načrta oblikovanja vseh enot vojske, ampak samo sile za hitro posredovanje. Razlog je v želji po hitri prilagoditvi zahtevam Zveze Nato.³ Na ministrstvu so želeli najprej ustanoviti in usposobiti enote za mednarodno sodelovanje, ki bi bile kompatibilne s silami držav članic in bi jih po potrebi lahko dali na razpolago Natu (Jereb Pavle, 26. 5. 2005).

³ Zveza je namreč leta 1999 izdala Akcijski načrt za članstvo kot pomoč državam, ki so se želele (in se želijo) vključiti v zaveznitvo. Akcijski načrt na področju obrambe pričakuje sposobnost države, da prispeva h kolektivni obrambi in da nameni za obrambo zadostne vire, s katerimi bo izpolnila zahteve, ki jih prinaša članstvo v zvezi (Nato priročnik, 2001: 65 – 67).

Za vodjo delovne skupine, ki je načrt oblikovala, je Podbregar postavil brigadirja Antona Krkoviča. Skupina, ki jo je sestavljalo 9 častnikov iz poveljstev in enot Slovenske vojske ter nekaj zunanjih sodelavcev, je tako oblikovala idejni projekt "Oblikovanje sil za hitro posredovanje SV" (Idejni projekt: "Oblikovanje sil za hitro posredovanje SV", 2000).

Osnovna ideja projekta je bila oblikovati poklicne sile za hitro posredovanje, najprej s pomočjo projekta "Učna enota Slovenske vojske" (v nadaljevanju UESV) in nato nadaljevati v sklopu Centra vojaških šol (v nadaljevanju CVŠ) prek različnih programov. S projektom UESV so do decembra 2001 želeli primerno usposobiti častnike in podčastnike, ki bi nato prevzeli usposabljanje poklicnih vojakov. Cilji projekta so bili zagotoviti sredstva, infrastrukturo in enotno usposobljeno kadrovsko jedro, ki bi omogočilo naslednje faze preoblikovanja Slovenske vojske (Jereb Pavle, 26. 5. 2005).

Program usposabljanja častnikov in podčastnikov naj bi bil sestavljen iz dveh sklopov:

1. programa, ki bi temeljil na programu usposabljanja profesionalnih vojakov odreda za hitre intervencije specialne brigade MORIS (ki je bil pripravljen že leta 1992);
2. programa usposabljanja, v katerega bodo vključene teme s področja vodenja in poveljevanja, dela z ljudmi in vojaške didaktike. Celotno usposabljanje naj bi trajalo približno 9 mesecev.

Usposobljene častnike in podčastnike bi razdelili v pet skupin, s pomočjo katerih bi leta 2002 v sklopu CVŠ začeli izvajati 1. fazo procesa preoblikovanja SV v petih smereh:

1. osnovno usposabljanje poklicnih vojakov;
2. šole za podčastnike;
3. višje šole za podčastnike;
4. šole za častnike;
5. tečaji za častnike in podčastnike (za že zaposlene v SV).

Tak proces kadrovskega preoblikovanja naj bi leta 2005 omogočil realizacijo projekta "Sile za hitro posredovanje SV". Sile bi najprej sestavljalo 3600 poklicnih pripadnikov (2 lahki brigadi s po 1800 pripadniki), do leta 2010 pa bi bilo skupno usposobljenih 8000 poklicnih pripadnikov Slovenske vojske, vojakov, podčastnikov in častnikov.

Projekt "Oblikovanje sil za hitro posredovanje SV" zajema tudi idejni projekt poligonske in gradbene ureditve CVŠ. Izdelani so bili načrti za postavitev potrebnih objektov (telovadnic, poligonov ...), za ureditev zunanjih površin in vadbenih poligonov ter naravnega okolja. Šolski center naj bi se uredil v Dovježu pri Ljubljani. Načrt začetka in poteka usposabljanja je bil natančno določen: formacijska mesta naj bi s kandidati za podčastnike in častnike popolnili do konca januarja 2001, mesec dni kasneje naj bi bil končan tudi program usposabljanja ter popolnjena mesta z materialnimi in tehničnimi sredstvi, potrebnimi za usposabljanje. Usposabljanje kandidatov za pehotne podčastnike in pehotne častnike SV naj bi se začelo 15. marca 2001 in trajalo točno devet mesecev. 17. decembra istega leta naj bi bil uradni zaključek usposabljanja s podelitvijo potrdil – certifikatov.

Finančni načrt za osnovno zagotovitev projekta (osebne obleke, orožje, oprema, vozila, taborna oprema, stroški delovanja) je predvideval dobro milijardo tolarjev, dodatno slabo milijardo tolarjev so predvideli za izgradnjo objektov in njihovo opremo ter stroške vzdrževanja objektov.

Idejni projekt, s pomočjo katerega bi oblikovali sile za hitro posredovanje SV, ki bi bile popolnoma povezljive z Zvezo Nato, ne bi pa opravljale obrambnih nalog, ni bil nikoli uresničen. Kot že rečeno, zaradi volitev oktobra 2000, ko je na oblast prišla prejšnja vladna garnitura na čelu s stranko LDS, s čimer se je zamenjal obrambni minister. Sicer pa so sam projekt pred volitvami že potrdili na kolegiju načelnika generalštaba in na kolegiju ministra za obrambo (Jereb Pavle, 26. 5. 2005).

4. 3. LETA 2001 – 2003 - OBRAMBNI MINISTER ANTON GRIZOLD

Nove državnozbornske volitve so bile 15. 10. 2000. Največ glasov je dobila stranka

LDS, ki je vstopila v koalicijo s strankami ZLDS, SLS, SKD in DeSUS. Janševa SDS se je znova znašla v opoziciji. Mandatar Janez Drnovšek je sestavil novo vlado. Na mesto ministra za obrambo je bil izvoljen dr. Anton Grizold.

Strateška cilja ministrstva, ki ju je minister predstavil v smernicah Ministrstva za obrambo za leta 2000 do 2004, sta bila izboljšanje strukture in delovanja nacionalnega obrambnega sistema ter razvoj v skladu z merili Nata. Slovensko vojsko je nameraval preoblikovati v sodobno in učinkovito vojaško organizacijo (Natlačen: 2001: 2). Čeprav je v smernicah omenjena reorganizacija vojske po obsegu (konec leta 2003 naj bi štela Slovenska vojska le še 35.000 pripadnikov) in strukturi, pa poklicno popolnjevanje v kratkoročnem in srednjeročnem obdobju ni bilo načrtovano.

Državni zbor je novembra 2001 sprejel Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske za obdobje od 2002 do 2007, ki je predvideval zmanjšanje bojne sestave s 36.000 na 26.000 vojakov. Do leta 2007 naj bi vsako leto zaposlili 300 novih pripadnikov, leta 2010 pa naj bi Slovenska vojska imela že 7700 poklicnih pripadnikov. Za opremljanje vojske je bilo do leta 2007 predvidenih dodatnih 64 milijard tolarjev.

Sprejeti Splošni dolgoročni program je bil eden od dokumentov, ki so sestavljali program ukrepov vlade za preoblikovanje vojske. Tega so sestavljali še predlog proračuna za leti 2002 in 2003, spremembe zakona o zagotavljanju sredstev za temeljne razvojne programe in spremembe zakona o obrambi (Albrecht: 2001: 2).

Novi minister torej o popolnoma poklicni vojski še ni razmišljal. Razpravo o tem so znova obudili pri Stranki mladih Slovenije, potem ko so se pojavile ideje, da bi zaostri pogoje za civilno služenje vojaškega roka, da bi preprečili vse večji osip nabornikov, ki niso želeli služiti v vojašnicah. V Stranki mladih so pripravili primerjalno analizo obveznega ali prostovoljnega služenja vojaškega roka. Predvidevali so, da bi se 10 odstotkov letnega demografskega priliva državljanov

določene starosti udeležilo prostovoljnega vojaškega usposabljanja, ki bi trajalo 4 mesece, po njem pa bi bili vključeni v prostovoljno rezervo, v kateri bi bili dolžni služiti od 15 do 20 let. Za služenje v rezervi bi bili plačani, poleg tega bi imeli plačano dodatno zdravstveno zavarovanje in ostale ugodnosti pri pokojninskem zavarovanju. Prostovoljno služenje bi omogočili tudi ženskam, v primeru vojaške ogroženosti pa bi bila možna ponovna uvedba splošne vojaške obveznosti (Praprotnik, 2001: 2). Program je podoben Janševim predlogom iz časa pred in med njegovim ministrom, za njegovo podporo pa so pri Stranki mladih zanj začeli zbirati podpise.

4. 3. 1. PREDLOG ZAKONA O VOJAŠKI DOLŽNOSTI

Medtem ko je minister za obrambo v začetku leta 2002 v vladno proceduro vložil spremembe Zakona o obrambi, je skupina 22 poslancev, s prvopodpisanim Janezom Janšo, februarja v parlamentarno proceduro vložila predlog zakona o vojaški dolžnosti, po katerem bi v miru prenehala veljati splošna vojaška obveznost. Glavne točke njihovega predloga so bile:

1. takojšnja ukinitvev nabora;
2. ukinitvev služenja vojaškega roka v šestih mesecih;
3. ukinitvev obvezne rezerve v štirih letih (Kotnik-Dvojmoč, 2003: 195).

Na ministrstvu so tako kratkoročnemu načrtu nasprotovali. Njihov načrt je predvideval kombiniran sistem do leta 2004, nato pa ponovno preučitev možnosti ukinjanja vojaške obveznosti. Kratkoročno je njihov program predvideval zgolj povečevanje deleža poklicnih vojakov ob ohranjanju naborniškega sistema, glavni razlogi za to pa so bili previsoki stroški ob takojšnji uvedbi poklicne vojske in težave z zagotavljanjem zadostnega števila poklicnih vojakov v tako kratkem času (Praprotnik, 2002: 2).

Ministrstvo je sicer že leta 2001 zaprosilo za dve neodvisni študiji o izvedljivosti prehoda na poklicne oborožene sile. Eksterno raziskavo je opravil Obramboslovni

raziskovalni center FDV-ja, interno pa Center za strateške študije MORS-a.

Obe raziskavi sta ovrednotili tri možne modele popolnjevanja:

1. obstoječi kombiniran sistem, sestavljen iz prevladujoče splošne vojaške obveznosti in poklicne vojaške službe;
2. poklicni sistem s prostovoljno rezervo;
3. predelan kombiniran sistem, sestavljen iz poklicne vojske, kombiniran z obvezniškim služenjem, v katerem bi naborniki sami izbirali tip službe in druge dolžnosti, ki bi jih želeli izvajati (Kotnik-Dvojmoč, 2003: 190 - 191).

Obe raziskavi sta pokazali, da bi bilo poklicno popolnjevanje s prostovoljno rezervo najprimernejše glede na prihodnje slovenske obrambne potrebe, ob predpostavki, da bo država postala članica Nata (Kotnik-Dvojmoč, 2003: 193).

Na podlagi obeh študij ter ostalih razvojnih in strateških dokumentov je Ministrstvo za obrambo pripravilo svoj predlog sprememb sistema popolnjevanja Slovenske vojske.

Optimalni načrt je bil:

1. ukiniti nabor 31. decembra 2006;
2. ukiniti služenje vojaškega roka 31. decembra 2008;
3. ukiniti obvezno rezervo 31. decembra 2009.

Drugi načrt je predvideval krajše obdobje prehoda:

1. ukiniti nabor 30. junija 2004;
2. ukiniti služenje vojaškega roka 31. decembra 2005;
3. ukiniti obvezno rezervo 30. junija 2008 (Kotnik-Dvojmoč, 2003: 194).

Na podlagi načrtov ministrstva bi skupni obseg vojske štel do 26.000 pripadnikov, od tega približno 19.000 pripadnikov prostovoljne rezerve, ki bi jih začeli pridobivati leta 2002. Po polnopravnem članstvu v Zvezi Nato pa naj bi se, na podlagi dodatnih

presoj, skupni obseg zmanjšal na približno 18.000 pripadnikov (Predlog sprememb sistema popolnjevanja Slovenske vojske in Doktrina civilne obrambe, www.sigov.si).

Predsednik vlade dr. Janez Drnovšek pa se z načrti ministrstva o počasnejšem prehodu ni strinjal. Bil je za hitrejši prehod na poklicno vojsko, a hkrati tudi ni podpiral predloga strank SDS, SMS in NSi po takojšnji ukinitvi nabora (Praprotnik: 2002a: 2).

Ob vložitvi opozicijskega predloga o spremembah zakona o vojaški dolžnosti, ko se je o morebitni poklicni vojski že govorilo bolj naglas kot kdaj koli prej, se je osip nabornikov še povečal. Mladi so pričakovali, da bo obveznost služenja vojaškega rokavsak čas ukinjena, zato so se mu še bolj izmikali. Obstajala je bojazen, da aprilskega vpoklica ne bodo mogli izvesti v celoti. Ministrstvo za obrambo je pripravilo predloge za rešitev nastale situacije. Glavna ugotovitev je bila, da bi morali vsako leto zaposliti 450 novih poklicnih vojakov, ki bi nadomestili manjkajoče nabornike. Pri takšnem ritmu zaposlovanja bi lahko na popolno poklicno vojsko prešli v treh letih (Praprotnik, 2002b: 2).

Prav tako februarja 2002 se je prvič sestal Strateški svet za varnostna vprašanja.⁴ Svet je podprl idejo o prehodu na poklicno vojsko.

Aprila 2002 je Slovenska vlada sprejela kompromisno odločitev med časovnimi načrti ministrstva in predlogom opozicijskih poslancev. Odločila je, da se nabor ukine do konca leta 2003, da bo obvezniško služenje potekalo še do junija 2004, medtem ko naj bi obvezniki služili v rezervni sestavi še do leta 2010. Prostovoljno rezervo naj bi oblikovali v začetku leta 2003.

4. 3. 2. PROJEKT PROVOJ

Minister za obrambo je maja 2002 imenoval projektno skupino za načrtovanje in izvedbo projekta PROVOJ - Projekt Prehod na poklicno vojsko, dopolnjeno s

⁴ Strateški svet za varnostna vprašanja je bil ustanovljen januarja 2002 kot posvetovalni organ predsednika vlade. V njem so sodelovali trije ministri - obrambni, zunanji in notranji in strokovnjaki iz akademske sfere in civilne družbe. Njihova naloga je bila obravnavati in premierju posredovati

pogodbeno rezervo. Namen projekta je oblikovanje vojaške organizacije, ki temelji na stalni in rezervni sestavi in bo sposobna izpolnjevati vse naloge v nacionalni obrambi in zavezništvu. Njegova ključna naloga je zagotavljanje zadostnega števila in dovolj kakovostnega kadra za popolnjevanje Slovenske vojske.

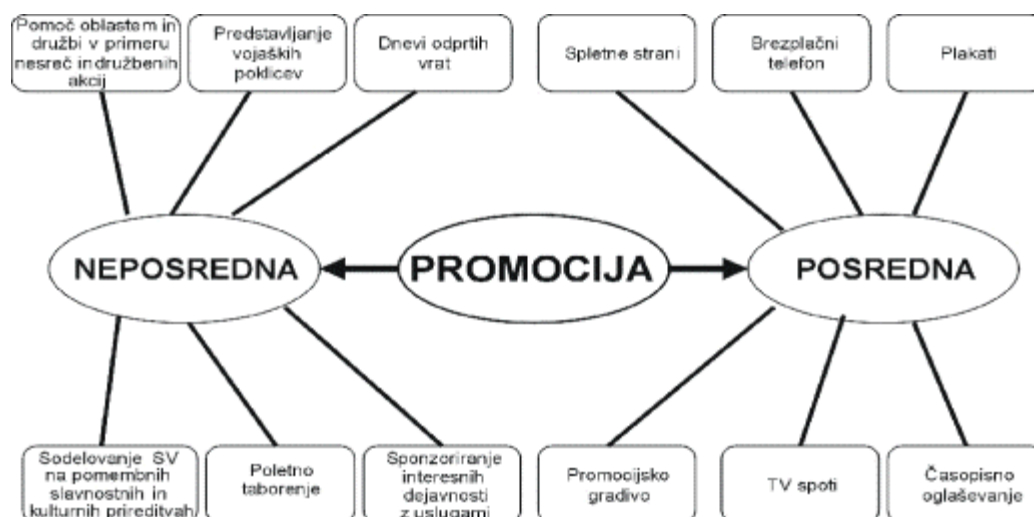
Leta 2002 je potekala priprava zagona projekta in rezultat je bil zagonski elaborat projekta, s katerim se je projekt začel tudi izvajati. V zagonskem elaboratu so opredeljeni naslednji podprojekti: projektno vodenje in načrt menedžmenta, ukrepi za pridobivanje ustreznega kadra, popolnjevanje Slovenske vojske, zadrževanje v vojaški službi, skrb za dobro počutje in dobrobit pripadnikov vojske, odhod iz vojaške službe, izobraževanje in usposabljanje, opremljanje z oborožitvijo in vojaško opremo, nadaljnja prilagoditev zakonodaje, razvoj infrastrukture, financiranje, formalnopravna ureditev vojaških poklicev, sodelovanje z ostalimi ministrstvi, redefiniranje odnosov med civilnim okoljem in vojaško organizacijo, voditeljstvo ter sodelovanje z gospodarstvom (Letno poročilo, 8, www.mors.si).

Cilji projekta PROVOJ so:

- *"s preoblikovanjem in profesionalizacijo Slovenske vojske uskladiti njeno strukturo in obseg s spremenjenim načinom popolnjevanja,*
- *izboljšati pripravljenost z organizacijskimi in s strukturnimi spremembami ter spremembami načina delovanja,*
- *krepiiti mirnodobni del vojske za delovanje v miru in kriznih razmerah v širšem strateškem oziroma regionalnem okolju,*
- *zmanjšati obseg vojne sestave glede na spremenjeno ogroženost in dejanske kadrovske in materialne zmožnosti,*
- *izboljšati strukturo osebja s postopnim kadrovskim prestrukturiranjem; posodobiti sistem poveljevanja in kontrole ter vojaške logistike,*
- *povečati stopnjo usklajenosti med vojaško in civilno obrambo, še zlasti v logistični podpori, podpori države in podpori v mednarodnih mirovni in humanitarnih dejavnostih" (<http://rcum.uni-mb.si/~pmi/SLO/provoj.htm>).*

Projekt PROVOJ bo predvidoma trajal do leta 2010, ko naj bi dosegli načrtovane operativne zmožnosti Slovenske vojske in zagotovili redno vsakoletno popolnjevanje. Je najvišja prioriteta Ministrstva za obrambo in Slovenske vojske, v izvajanje projekta pa se vključujejo tudi vlada, druga ministrstva, vladne in ostale organizacije.

Eni najpomembnejših podprojektov so ukrepi za pridobivanje ustreznega kadra. Ti po vzoru tujih vojska vključujejo neposredno in posredno promocijo, za katero so leta 2004 namenili 140 milijonov tolarjev (<http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila-za-javnost/1870/>).

Slika 4. 1: Promocija za pridobivanje ustreznega kadra
Vir: <http://rcum.uni-mb.si/~pmi/SLO/provoj.htm> (dostop 4. 3. 2004)

Glavni promocijski kanali so množični informativni mediji na nacionalni in lokalni ravni. Neposredna promocija obsega pomoč oblastem in družbi v primeru nesreč in družbenih akcij, predstavljanje vojaških poklicev, dneve odprtih vrat, sodelovanje SV na pomembnih slavnostnih in kulturnih prireditvah, poletno taborjenje ter sponzoriranje interesnih dejavnosti z uslugami. Posredna promocija pa obsega

spletne strani, brezplačni telefon, plakate, promocijsko gradivo, televizijske spote in časopisno oglaševanje.

4. 3. 3. SPREMEMBE ZAKONODAJE

14. maja 2002 je Državni zbor sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi. Vsebuje določbe, ki se nanašajo na novo organizacijo vojske, katerih bistvo je zmanjšanje vojne sestave, drugačna struktura in drugačna porazdelitev pristojnosti med generalštabom in operativno ravnanje (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi, Ur. l. RS št. 47/2002).

Julija 2002 je vlada sprejela spremembe Zakona o vojaški dolžnosti in jih poslala v parlamentarno obravnavo. 26. septembra 2002 je Državni zbor zakon sprejel brez glasu proti. Potrjen je bil vladni predlog prehoda:

1. prenehanje izvajanja nabora do 31. 12. 2003;
2. prenehanje napotitev na služenju vojaškega roka do 30. 6. 2004;
3. ukinitve obvezne rezerve do konca leta 2010.

Zakon predvideva povečanje stalne sestave Slovenske vojske, približno 26.000 pripadnikov vojne sestave oziroma 18.000 po vključitvi države v Nato in pridobitev 19.000 kandidatov za prostovoljno služenje v rezervni sestavi do leta 2010.

Zakon je tudi ukinil civilno služenje za državljane, ki uveljavljajo ugovor vesti vojaški dolžnosti (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti /ZVojD-B/, Ur. l. RS, št. 86/2002).

Konec oktobra 2002 je bila sprejela uredba o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi Slovenske vojske (Ur. l. RS št. 95/2002).

Uredba določa, da lahko v rezervni sestavi Slovenske vojske prostovoljno sodelujejo moški in ženske od dopolnjenega 18. leta do konca koledarskega leta, v katerem ženske dopolnijo 40 let, moški 50 let oziroma 60 let, če so častniki (3. člen).

Kandidate, ki izpolnjujejo pogoje za sprejem v rezervno sestavo, se napoti na preverjanje gibalnih zmogljivosti (7. člen). Če kandidati niso odslužili vojaškega roka,

se jih v treh mesecih po sklenitvi pogodbe napoti na predhodno temeljno vojaško strokovno usposabljanje, ki ga morajo opraviti praviloma v dveh letih (14. člen). Osnovno, nadaljevalno in dopolnilno usposabljanje se izvaja po predpisanih programih za usposabljanje vojakov, podčastnikov, častnikov, poveljstev in enot. Usposabljanje se praviloma organizira in izvaja v več krajših terminih in enem neprekinjenem terminu, ki ne sme biti daljši od enega meseca. Skupaj usposabljanje v enem letu ne sme biti daljše od treh mesecev (15. člen).

31. julija 2003 je bila sprejeta še Uredba o prostovoljnem služenju vojaškega roka (UL RS št. 81/2003).

Uredba omogoča državljanom in državljanke, starim od 18 do 27 let, prostovoljno služenje vojaškega roka. Določa, da prostovoljno služenje traja tri mesece in obsega temeljno vojaško strokovno usposabljanje, ki ga morajo sicer opraviti vsi kandidati za poklicnega vojaka Slovenske vojske, ki še niso odslužili vojaškega roka. Prostovoljci so plačani ter pokojninsko in invalidsko zavarovani.

4. 3. 4. SPREMEMBE V SLOVENSKI VOJSKI

Priprave na prehod so potekale tudi v Slovenski vojski.

Generalštab Slovenske vojske je z ministrstvom izvedel ukrepe za omogočanje prehoda na poklicno vojsko:

- pripravili so spremembe normativnih podlag;
- zmanjšali so število enot, predvsem poveljstev;
- zmanjšali so število objektov in opravili koncentracijo sil v perspektivne objekte;
- pripravili so nov koncept izobraževanja in usposabljanja poklicne vojske;
- v enotah so postopoma zmanjšali število nabornikov (Lipič, 2002: 22).

Slovenska vojska je avgusta 2002 začela promocijske akcije za pridobivanje poklicnih vojakov. Vlada je tudi odobrila povečanje števila letno na novo zaposlenih vojakov in določila, da lahko do konca leta 2003 vojska zaposli 6000 novih (Praprotnik, 2002d: 2).

Novembra 2002 je ministrstvo 1000 rezervistom poslalo ponudbo za vpis v prostovoljno rezervo. Pogodbo so lahko sklenili za 5 let in jo nato podaljševali za 5 let, največ do koledarskega leta, v katerem dopolnijo 50 let (oziroma 60 let za častnike). Rezervisti naj bi izvajali predvsem naloge zaščite, reševanja in pomoči, le v skrajnih primerih naj bi jih uporabili za misije v tujini (Praprotnik, 2002e: 2).

Mesec dni kasneje se je v vojašnici Bohinjska Bela že postrojila 1. četa 132. gorskega bataljona, ki so jo sestavljali prostovoljni rezervisti. Od 1000 pozvanih se je odzvalo 273 kandidatov, od katerih jih je 82 ustrezalo zahtevanim merilom za sprejem v prostovoljno rezervo in podpisalo pogodbe (Praprotnik, 2002f: 4).

Aprila 2003 so bila razpuščena tri operativna poveljstva, ki so bila dotlej teritorialno pristojna za obrambo slovenskega ozemlja in zračnega prostora. Namesto njih so že v začetku istega leta ustanovili poveljstvo sil, pod pristojnost katerega so prišli vse enote in poveljstva v državi (Praprotnik, 2003: 2).

4. 3. 5. UKINITEV NABORNIŠKEGA SISTEMA

9. septembra 2003 sta premier Anton Rop in obrambni minister Anton Grizold napovedala ukinitve naborniškega sistema. Dva dni kasneje je vlada soglašala s prenehanjem obveznega služenja vojaškega roka in odločila, da oktobrska generacija obveznikov ne bo vpoklicana na služenje. S tem je bilo služenje vojaškega roka v miru končano (Praprotnik, 2003a: 1).

Odprava obveznega služenja je bila izpeljana devet mesecev pred zadnjim rokom, ki ga je predvidevala novela zakona o vojaški dolžnosti, zato so se v povezavi s to odločitvijo v javnosti pojavila različna ugibanja in špekulacije, zakaj je do nje prišlo. Pojavili so se tudi dvomi o smiselnosti, učinkovitosti in posledicah tako hitrega prehoda na popolnoma poklicno sestavo, dopolnjeno s pogodbeno rezervo. Ladislav Lipič, načelnik Generalštaba Slovenske vojske, je navedel naslednje razloge za predčasno opustitev nabora:

- vedno težje je bilo zagotoviti zadostno število nabornikov, s približevanjem roka opustitve nabora so se vse bolj izogibali vojaški službi;
- vojaški obvezniki, ki so prihajali na služenje vojaškega roka, so bili vse manj motivirani, število ugovorov vesti se je povečevalo;
- enote SV so se že preoblikovale v skladu s poklicno strukturo, nadaljnje napotitve nabornikov bi jih samo obremenile, bojna pripravljenost SV pa s tem ne bi narasla (Lipič, 2002: 23).

Zagotovil pa je, da je bila predčasna odprava naborništva strokovna in ne politična odločitev, ki je temeljila na izpolnjevanju določenih pogojev, to je zadostnem številu poklicnih vojakov za pokritje določenih nalog, ki so jih do tedaj opravljali naborniki, zagotovitvi varnosti premoženja in ljudi ter stabilnosti in operativnosti vojske (Dnevnik, 6.9.2003, www.dnevnik.si).

Vladno pojasnilo za manjše število napotnih na služenje vojaškega roka iz leta v leto je bilo, da je to posledica ugotovitev, da je v vojaški evidenci zadostno število usposobljenih vojaških obveznikov z odsluženim vojaškim rokom, ki bodo v naslednjih letih zadovoljevali potrebe popolnjevanja vojnih enot SV - obvezna rezerva, pogodbeni rezerva (Sporočilo za javnost o sklepih, ki jih je Vlada RS sprejela na 36. seji, 11. septembra 2003, www.sigov.si).

4. 4. JAVNO MNENJE OB PREHODU NA POKLICNO POPOLNJEVANJE

Raziskave javnega mnenja so pokazale, da je kljub prevladovanju postmodernih vrednot stopnja zaupanja v Slovensko vojsko ves čas ostajala visoka, podpora obvezniškim oz. poklicnim oboroženim silam pa se je med procesom prehoda spreminjala.

4. 4. 1. JAVNO MNENJE V PRVI FAZI PREHODA

Obramboslovni raziskovalni center pri Fakulteti za družbene vede je leta 1999 izvedel javnomnenjsko raziskavo o nacionalni varnosti Slovenije. Raziskava je

pokazala, da je bila polovica anketiranih za ohranitev obvezniških oboroženih sil z vojaškim rokom v dotedanjem obsegu, skoraj 32 odstotkov vprašanih pa je podprlo prostovoljno služenje vojaškega roka (Toš, 2004: 66).

Anketo o načinu popolnjevanja Slovenske vojske je izvedla tudi stranka SDS. Njeni izsledki so se popolnoma razlikovali od rezultatov raziskave Obramboslovnega raziskovalnega centra, saj je kar 52 odstotkov od skoraj 500 vprašanih podprlo kombinacijo poklicne vojske in prostovoljne nacionalne garde, 33 odstotkov pa se jih s predlogom ni strinjalo (Praprotnik, 1999c: 2).

Anketo o prihodnosti SV so zaradi nasprotujočih si rezultatov zgoraj navedenih anket opravili še pri časniku Delo. Skoraj 450 anketiranim so zastavili dve nasprotujoči si vprašanji.

Prvo je vpraševalo po najprimernejšem modelu Slovenske vojske: (1) čistim poklicnim, (2) kombiniranem sistemu poklicnih vojakov in prostovoljne rezerve ter (3) dotedanjem obvezniškem modelu. 40 odstotkov se je odločilo za slednjega, skoraj 22 % za kombiniran model ter za čisto poklicno vojsko manj kot 20 %.

Drugo vprašanje pa se je nanašalo na uvedbo kombiniranega vojaškega sistema po predlogu Socialdemokratske stranke. Z njegovo uvedbo se je strinjalo 57 % anketiranih, proti njemu je bilo 17 % vprašanih (Praprotnik, 1999d: 2).

Pokazalo se je zanimivo protislovje: isti anketiranci so podprli dva različna modela vojske. Podpora Janševemu predlogu po kombiniranemu sistemu je bila odvisno od načina, na katerega je bilo zastavljeno anketno vprašanje. Sklenem lahko, da v času prvega predloga po poklicni vojski, javnost ni množično preferirala enega samega sistema popolnjevanja.

4. 4. 2. JAVNO MNENJE V DRUGI FAZI PREHODA

Novembra 2000 so bili predstavljeni rezultati raziskave Slovenska mladina in vojaški poklic, ki jo je opravil Obramboslovni raziskovalni center med slovenskimi srednješolci. Raziskava je pokazala, da srednješolska mladina še vedno najbolj

podpira obvezno služenje vojaškega roka, saj se je za to možnost odločila več kot tretjina anketiranih. Poklicno vojsko je podprlo dobrih 20 odstotkov mladih, dobrih 13 odstotkov pa je dobilo možnost, da bi vojaški rok služili samo tisti, ki to želijo. Več kot polovica tistih, ki so še podpirali obvezniško Slovensko vojsko, je bilo tudi za to, da trajanje vojaškega roka ostane še naprej 7 mesecev (Revija Obramba, 2000: 9).

4. 4. 3. JAVNO MNENJE V TRETJI FAZI PREHODA

Javnomnenjska raziskava, ki jo je oktobra in novembra 2001 opravil Obramboslovni raziskovalni center pri FDV-ju, je pokazala pomemben preobrat: relativna večina populacije je podpirala poklicne oborožene sile (48 %), medtem ko je podpora naborniški vojski padla na 34 %. Prvič se je zgodilo, da je več anketirancev podpiralo poklicne oborožene sile kot obvezniške (Malešič, 2003: 178).

Pri vprašanju popolnjevanja rezervne sestave Slovenske vojske pa se je večina (29 %) anketiranih odločila za kombiniran sistem popolnjevanja – delno z obvezniki in delno s prostovoljci, popolnjevanje samo z obvezniki je podprlo 24 %, samo s prostovoljci pa 19 % anketiranih (Toš, 2004: 338).

Razloge za preobrat v javnem mnenju lahko iščemo v krizi splošne vojaške obveznosti, intenzivnih javnih razpravah o tej problematiki, ki so v tem času potekale ter izkušnjah drugih držav, ki so že uspešno izvedle prehod (Malešič, 2002: 131).

Leta 2002, ko je bila poklicna vojska že dejstvo, je odpravo splošne vojaške obveznosti in prehod na poklicno vojsko podprlo že 60 % anketiranih, proti je bilo le še dobrih 21 % anketiranih (Toš, 2004: 375).

5. OBVEŠČANJE JAVNOSTI OB PREHODU NA POKLICNO POPOLNJEVANJE SLOVENSKE VOJSKE

Oborožene sile sodobnih držav ne smejo biti vase zaprti sistemi, ampak morajo skrbeti za pretok informacij z okoljem, v katerem delujejo, da si omogočijo transparentnost delovanja. Če se prebivalstvo redno obvešča, kaj se znotraj organizacije dogaja, je verjetnost, da bo javnost politiko vojske podpirala, veliko večja, kot če bi bila vojska zaprta vase in porabljala davkoplačevalski denar, davkoplačevalci pa ne bi vedeli, čemu je namenjen. Zaupanje javnosti se povečuje s sposobnostjo vojaške organizacije, da svoje poslanstvo izvaja odprto, transparentno in v skladu s prevladujočimi družbenimi vrednotami in pričakovanji.

Oborožene sile skušajo vplivati na javno mnenje s sodelovanjem v javni razpravi. Svoje zahteve, npr. po zvišanju obrambnega proračuna, utemeljujejo s prizadevanji za povečanje učinkovitosti, ki bo družbi prinesla večjo varnost in pojavljanjem novih groženj varnosti, ki se jim morajo zoperstaviti. Poleg tega javnosti posredujejo informacije s pomočjo objav v množičnih medijih, ki imajo funkcijo kreiranja mnenj in orientacij.

Pri komuniciranju med oboroženimi silami in javnostmi gre tako za iskanje skupnega jezika in usklajevanje različnih interesov. Oba pola skušata vplivati drug na drugega in uveljaviti svoje zahteve do drugega. Stopnja izmenjave informacij med obrambnim sistemom in javnostmi kaže na stopnjo odprtosti obrambnega sistema: večja je izmenjava informacij, bolj je obrambni sistem odprt. Bolj odprt sistem je tudi bolj legitimen, kar pa hkrati povečuje njegovo odvisnost od okolja (Prezelj, 1997: 1021).

Pri odločitvi za nov način popolnjevanja oboroženih sil z moštvom pa je pristanek javnosti na spremembo še posebej pomemben, da prenovljena vojska lahko dobi finančna sredstva, ki jih za delovanje potrebuje in ima zagotovljen stalen priliv kandidatov.

5. 1. STRATEGIJE ODNOSOV Z JAVNOSTMI

Oborožene sile lahko uporabijo različne pristope k odnosom z javnostmi. Odnose

lahko strateško načrtujejo ali pa se odločijo za nenačrtovano delo z javnostmi. Poleg tega lahko izbirajo med reaktivnim in proaktivnim pristopom k odnosom z javnostmi.

5. 1. 1. PROAKTIVNI PRISTOP

Zanj je nujna dobra obveščenost službe za odnose z javnostmi, kar v oboroženih silah dosežejo z vzpostavitvijo notranjih linijskih komunikacij. Ob pozitivnih dogodkih častniki za odnose z javnostmi presodijo, kako jih posredovati medijskim hišam, da jih bodo objavile. Pomagajo si lahko s telefonskimi klici, pošiljanjem faksov, posredovanjem informacij za medije in izjav za javnost (Perko, 2004: 67).

5. 1. 2. REAKTIVNI PRISTOP

Uporablja se v situacijah, ko gre kaj narobe in se oborožene sile znajdejo pod pritiskom medijev in javnosti. V tem primeru mora služba za odnose z javnostmi:

- ugotoviti dejstva dogodka, po katerem sprašujejo novinarji;
- o medijskem zanimanju obvestiti vse odgovorne za odnose z javnostmi;
- se odločiti, ali zadošča odgovarjanje na novinarska vprašanja ali bi bilo bolje oblikovati izjavo za javnost;
- pripraviti odgovore na vprašanja, ki bi jih novinarji lahko postavili v zvezi z dogodkom;
- odgovoriti novinarjem hitro, resnicoljubno, ustaviti morebitna pretiravanja;
- spremljati in analizirati objave v medijih;
- oceniti vpliv dogodka na civilno javnost (Perko, 2004: 67 - 68).

5. 1. 3. STRATEGIJA MEDIJSKE PRIVLAČNOSTI

Oborožene sile lahko pri komuniciranju z javnostmi uporabijo tudi strategijo medijske privlačnosti, ki jo v nekem smislu prodaja vojska prek stikov z javnostmi. S to strategijo poskušajo izboljšati izgled in ugled vojaške skupnosti s pomočjo pozitivne samopredstavitve oboroženih sil. Pri tem uporabljajo sodobne metode tržne komunikacije, ki vojsko predstavljajo kot atraktivno ustanovo (Prezelj, 1997: 1022). Koncept poudarja mirovne naloge oboroženih sil, izpostavlja pa tudi prilagajanje

vojske na socialni imperativ, npr. ponujanje varne zaposlitve, civilnih služb, pomoč pri naravnih in drugih nesrečah (Jelušič, Burk v Prezelj, 1997a: 19). Strategija pa nima dolgoročnih učinkov na priljubljenost in legitimnost oboroženih sil, ker ne more nadomestiti nujnosti prilagoditve vojske zahtevam postindustrijske družbe (Prezelj, 1997a: 20).

5. 1. 4. STRATEGIJA SLOVENSKE VOJSKE PRI PREHODU NA POKLICNO POPOLNJEVANJE

Stopnja zanimanja javnosti za obrambne zadeve od osamosvojitve upada. Lahko bi rekli, da je prevladala neke vrste apatija - javnost oborožene sile sicer sprejema, do njih pa se vrednostno ne opredeljuje, niso jim niti pretirano naklonjeni niti jih ne motijo (Bebler, 2000: 146).

Ukinjanje naborništva pa vendarle je bila tematika, ki je pritegnila pozornost širše javnosti, zlasti mladih fantov, ki se jih je ta reforma osebno dotikala, zato so zahtevam po večji informiranosti slovenski mediji sledili in obveščali o vseh novostih, o sprejetih vladnih uredbah, zakonih ipd.

Ministrstvo za obrambo je pri prehodu na poklicno popolnjevanje uporabilo proaktivni pristop. Organizirane so bile tiskovne konference, na katerih so obveščali o dejavnostih ministrstva ter o spremembah v Slovenski vojski. Služba za odnose z javnostmi ministrstva je obveščala o odločitvah vlade na obrambnem področju, o glavnih novostih, ki so jih odločitve vlade prinašale. Služba je obveščala tudi o napotitvah novih vojakov na usposabljanje, objavljala vabila za vključitev v prostovoljno rezervo in med poklicne vojake ter objavljala sporočila o dnevih odprtih vrat, družinskih dnevih ipd.

Svoj prispevek pri tem so dodala tudi vojaška občila, ki so zanimanje javnosti lahko izkoristila tudi v prid pridobivanja čim večjega števila kandidatov za poklicne vojake, za prostovoljno služenje vojaškega roka in prostovoljno rezervo. Poleg tega so lahko o problematiki poročali bolj celovito kot ostali mediji in tem temam namenili toliko

pozornosti, kot se jim je zdelo potrebno.

5. 2. VOJAŠKI REVII O PREHODU NA POKLICNO POPOLNJEVANJE

Za pridobivanje podpore širše javnosti je obveščanje o dejavnostih obrambnega sistema nujno potrebno. Ker mediji objavljajo novice po lastni presoji, lahko novice, ki so po mnenju urednikov nepomembne, izpustijo. Ministrstvo pa lahko obveščenost javnosti poveča z izdajanjem lastnih revij.

Da bi ugotovila, v kolikšni meri je Ministrstvo za obrambo obveščalo javnost o dejavnostih ob prehodu na poklicno popolnjevanje, sem analizirala dve vojaški reviji, ki ju izdaja ministrstvo in sta namenjeni širši zainteresirani javnosti, Revijo Obramba in Slovensko vojsko. Ugotavljala sem, kako pogosto so se v njih pojavljali članki, povezani z ukinjanjem instituta naborništvu in dolžnosti služenja vojaškega roka ter z uveljavljanjem poklicnih vojakov. Analizirala sem vse številke revij od leta 2000, ko je tedanji obrambni minister Janez Janša napovedal, da bo v vladno proceduro vložil spremembe zakona o obrambi in zakona o vojaški dolžnosti, do vključno 2004, ko je bila poklicna vojska, dopolnjena s pogodbeno rezervo, že dodobra uveljavljena. Zanimalo me je, če se je poročanje o problematiki pokrivalo z aktualnim političnim dogajanjem in koliko pozornosti so namenili pridobivanju potencialnih kandidatov za poklicne vojake.

Po pregledu člankov sem ugotovila, da njihovo vsebino lahko razdelim v šest vsebinskih sklopov, ki jih članki pokrivajo. Ti sklopi so:

- splošne informacije o poklicni vojski (časovni okvir prehoda, številčno stanje pred in po prehodu, predstavitev projekta PROVOJ);
- obvezniške oborožene sile (zlasti težave, povezane s popolnjevanjem enot, naraščanje ugovora vesti in zdravstvene nesposobnosti za služenje);
- predstavitev sprememb zakonodaje v zvezi z uveljavljanjem poklicne vojske;
- predstavitev novačenja in usposabljanja poklicnih vojakov, kandidatov za prostovoljno služenje vojaškega roka ter prostovoljnih rezervistov;
- privabljanje kandidatov v oborožene sile;
- predstavitev javnega mnenja o oboroženih silah.

5. 2. 1. REVIJA SLOVENSKA VOJSKA

V reviji Slovenska vojska je bilo v letih od 2000 do 2004 objavljenih 52 člankov, neposredno povezanih s problematiko prehoda na poklicno popolnjevanje. Avtorji člankov so se ukvarjali z različnimi temami, od težav z zagotavljanjem zadostnega števila nabornikov za popolnitev obvezniških enot, do opisov usposabljanja novih kategorij vojakov v Slovenski vojski, določil novosprejetih zakonov in intervjujev z relevantnimi sogovorniki.

	2000	2001	2002	2003	2004
št. člankov	2	3	18	19	10

Tabela 5. 2: Članki o prehodu na poklicno popolnjevanje v reviji Slovenska vojska po letih.

Če pogledamo tabelo 5. 2, ugotovimo, da je bilo največ člankov objavljenih v letih 2002 in 2003, ko je bil proces prehoda v polnem teku, v letu po ukinitvi nabora pa se je njihovo število spet zmanjšalo.

	2000	2001	2002	2003	2004
januar	1	0	1	2	3
februar	0	0	1	0	1
marec	0	1	1	2	1
april	0	2	0	2	0
maj	0	0	5	1	1
junij	0	0	1	3	0
julij	0	0	1	3	1
avgust	0	0	3	1	0
september	0	0	3	2	0
oktober	1	0	2	1	2
november	0	0	0	0	1
december	0	0	0	2	0

Tabela 5. 3: Članki o prehodu na poklicno popolnjevanje v reviji Slovenska vojska po mesecih.

Iz tabele 5. 3, v kateri so članki razvrščeni po mesecih, v katerih so bili objavljeni, je razvidno, da je bilo največ člankov objavljenih maja 2002, ko sta bila sprejeta predlog spremembe popolnjevanja Slovenske vojske in novela zakona o obrambi ter je bila ustanovljena projektna skupina za načrtovanje in izvedbo projekta PROVOJ. Večje število se je pojavilo še v drugi polovici leta 2002, avgusta in septembra po trije, potem ko je bila sprejeta uredba o prostovoljnem služenju vojaškega roka in je Slovenska vojska začela reklamne akcije za pridobivanje kandidatov. Od tega so se trije članki še nanašali na težave, ki so jih povzročali naborniki, ki so pričakovali skorajšnjo ukinitve obveznosti služenja vojaškega roka, dva pa sta se ukvarjala z novostmi, ki jih prinašajo poklicne oborožene sile. Več člankov je bilo tudi poleti 2003, vsi pa so se že nanašali na nov način popolnjevanja Slovenske vojske.

	2000	2001	2002	2003	2004	SKUPAJ
obvezniške o. s.	1	3	4	2	0	10
splošno o poklicni vojski	0	0	8	7	3	18
spremembe zakonodaje	0	0	3	1	0	4
poklicni vojaki, prostovoljno služenje voj. roka, prostovoljna rezerva	0	0	3	6	5	14
privabljanje kandidatov	0	0	0	1	2	3
javno mnenje	0	0	1	2	0	3

Tabela 5. 4: Članki v reviji Slovenska vojska glede na vsebino.

Iz tabele 5. 4 je razvidno, da je bilo objavljenih največ člankov o splošnih značilnostih poklicnih oboroženih sil, zlasti leta 2002. Ko se je vprašanje prehoda šele dobro sprožilo, je javnost o problematiki vedela še zelo malo. Sledita ji tematika o obvezniških silah, še posebej so bili izpostavljeni problemi z naborniki, ugovorom vesti in njihovim zavračanjem vstopa v oborožene sile tik pred ukinitvijo naborništva

ter predstavitve projekta PROVOJ.

Še najmanj člankov se ukvarja s problemom, kako privabiti čim več mladih v vojaške vrste. Več člankov je le na splošno predstavljalo značilnosti usposabljanja za posamezne kategorije vojakov in pogoje za vstop v posamezno kategorijo, kar po svoje tudi lahko razumemo kot reklamiranje vojaških poklicev. Res pa je tudi, da ima v teh letih Slovenska vojska za zdaj še dovolj kandidatov, ki želijo vstopiti v vojaško organizacijo, in da je oglaševalska akcija potekala v medijih, ki so dostopni širši javnosti, to je na televiziji in v dnevnem tisku.

5. 2. 2. REVIJA OBRAMBA

Problematiki prehoda je bilo v Reviji Obramba namenjene manj pozornosti kot v reviji Slovenska vojska, prehod pa je bil pogosto obravnavan tudi v povezavi z vstopom v Zvezo Nato.

Predstavitev prehoda na poklicno vojsko v Reviji Obramba lahko razdelimo v dva dela. Prvega predstavljajo uvodniki novinarja Roberta Škrjanca, drugega pa intervjuji z relevantnimi sogovorniki s področja prehoda na poklicno popolnjevanje. Drugih strokovnih člankov s tega področja pa z nekaj izjemami (gre za članke profesorjev in asistentov Fakultete za družbene vede, zlasti rezultate raziskav, opravljenih na Obramboslovnem raziskovalnem centru) ni bilo.

	2000	2001	2002	2003	2004
št. člankov	3	2	5	7	3

Tabela 5. 5: Članki o prehodu na poklicno popolnjevanje v Reviji Obramba po letih.

Skupno je bilo v letih od 2000 do 2004 objavljenih 20 člankov o tematiki prehoda na poklicno popolnjevanje; največ - 7 - leta 2003, leto prej dva članka manj in leta 2004 le trije.

	2000	2001	2002	2003	2004
januar	0	0	0	0	1
februar	0	0	0	0	1
marec	0	0	2	0	1
april	0	0	0	1	0
maj	1	1	1	1	0
junij	0	0	0	0	0
julij	0	0	0	0	0
avgust	0	1	1	0	0
september	0	0	0	1	0
oktober	1	0	0	1	0
november	1	0	0	1	0
december	0	0	1	2	0

Tabela 5. 6: Članki o prehodu na poklicno popolnjevanje v Reviji Obramba po mesecih.

Če pogledamo objavljeno število člankov po mesecih, lahko opazimo, da sta bila po dva objavljena marca 2002 in decembra 2003, vse ostale mesece pa je bil objavljen kvečjemu en članek. Je pa opazna večja frekvenca objav jeseni in pozimi 2003/2004, ko je bilo od septembra do marca objavljenih 8 člankov. Časovno se objave pokrivajo z ukinitvijo nabora septembra 2003 in pridobivanjem novih kandidatov za popolnjevanje vojaških enot.

	2000	2001	2002	2003	2004	SKUPAJ
obvezniške o. s.	2	2	2	2	0	8
splošno o poklicni vojski	0	0	2	3	0	5
spremembe zakonodaje	0	0	0	0	0	0
poklicni vojaki, prostovoljno služenje vojaškega roka, prostovoljna rezerva	0	0	0	0	1	1

privabljanje kandidatov	0	0	0	1	1	2
javno mnenje	1	0	1	1	1	4

Tabela 5. 7: Članki v Reviji Obramba glede na vsebino.

Največ člankov v Reviji Obramba je bilo namenjenih predstavitev splošnih značilnosti reformirane Slovenske vojske in opisovanju težav s starimi, obvezniškimi oboroženimi silami. O pripadnikih poklicne vojske in prostovoljne rezerve pa sploh ni bilo objav. Tako kot v reviji Slovenska vojska je bilo tudi v Obrambi malo pozornosti namenjene mladim in oblikovanju strategij za ohranjanje povezav s civilnim okoljem.

Če primerjam objavljene članke v obeh revijah, lahko sklenem, da je bilo več člankov s področja prehoda na poklicno popolnjevanje objavljenih v reviji Slovenska vojska. Reviji sta namenili pozornost različnim temam, v Reviji Obramba so se avtorji v polovici primerov ukvarjali s problemi naborniškega sistema, ugovora vesti vojaški dolžnosti in z obvezniki. Nasprotno pa je Slovenska vojska največ prostora namenila splošni predstavitvi poklicne vojske, na drugem mestu pa je pridobivanje kandidatov za vojake, prostovoljce in rezerviste.

6. SKLEP

Prehod Slovenske vojske na poklicno popolnjevanje je bil rezultat poglobljenih strokovnih razprav, izdelanih študij in v prvi vrsti angažiranja političnega ter obrambnega sistema. Če sta bila leta 1999 za spremembo sistema le peščica politikov in manjši del javnosti, je do leta 2002 ideja dobila širšo podporo politike in javnosti. Slovenija je poklicno vojsko dobila zelo hitro, le štiri leta so minila od prvega političnega predloga do ukinitve naborništva.

Odločitev je bila sprejeta po temeljiti analizi skupnega obsega Slovenske vojske, njene strukture, poslanstva in nalog, pa tudi kadrovskih možnosti za popolnjevanje stalne sestave in pridobivanje kandidatov za prostovoljno službo v rezervni sestavi. Pri tem sta se upoštevala najnujnejši obseg in struktura sil, ki ju mora Slovenija zagotoviti sama, pri čemer je bilo predvideno, da bodo določene naloge (npr. nadzor zračnega prostora) zagotovljene v sistemu kolektivne obrambe Nata (Grizold, 2004: 455).

Upoštevati je bilo treba tudi dejavnike zunaj oboroženih sil, ki so prispevali k odločitvi, da je poklicni sistem za Slovenijo najprimernejši.

Mednarodne varnostne razmere so bile dovolj stabilne, da ni bilo pričakovati meddržavnih vojaških spopadov, obstajale pa so (in še obstajajo) nove grožnje varnosti: terorizem, organizirani kriminal, uničevanje okolja, gospodarske blokade - vključno z energetske krizo, informacijske oziroma kibernetične blokade ali delovanje, zdravstveno-epidemiološka ogrožanja ter naravne in druge nesreče.

Med družbenimi dejavniki je pomembno vlogo odigralo skokovito naraščanje ugovora vesti vojaški dolžnosti med naborniki. Po letu 1995 se je število vlog za priznanje pravice do ugovora vesti vsako leto povečalo skoraj za 100 odstotkov. Da ni šlo za vse bolj osveščene generacije, ki bi nasprotovale uporabi orožja in nasilja, lahko sklepamo iz motivov, ki so jih naborniki navajali kot razlog za zavračanje orožja in služenja roka. Največkrat so se namreč sklicevali na filozofske motive, ki jih je težko dokazati, neformalni razlogi pa so bili bolj preprosti, od tega, da je vojaški

rok izgubljanje časa, do želje po ohranitvi zasebnega življenja in zaslužka, ob katerega bi bili v času služenja vojaškega roka.

Poleg tega je bilo vsako leto več nabornikov pri zdravniških pregledih ocenjenih za začasno ali trajno nesposobne za opravljanje vojaške službe, leta 1997 je bila zdravstveno neprimerna že skoraj tretjina letnega nabornega kontingenta. Znana so tudi "navodila", ki so krožila med obvezniki, kako morajo reševati psihološke teste, da jim ne bo treba v vojsko. Iz navedenega lahko potrdim mojo prvo hipotezo, da se je interes mladih za služenje vojaškega roka v Slovenski vojski zmanjševal.

Povečana nasprotovanja služenja v oboroženih silah lahko pripišemo tudi spremembam vrednot v posamezniku in družbi. Temeljno izhodišče človekovega delovanja je v zadnjih petnajstih letih postal individualizem. Lastni cilji imajo prednost pred kolektivnimi, povečal se je pomen prostega časa, zmanjšal pa pomen patriotizma. Ljudje imajo za najprimernejšo strategijo zagotavljanja nacionalne varnosti povezovanje in sodelovanje z ostalimi državami, ne pa vlaganje v obrambne sposobnosti države.

Stanje Slovenske vojske je zaznamoval še en trend, ki je v enaki meri prisoten tudi v drugih evropskih državah. To je upadanje rodnosti prebivalstva, manjšanje števila prebivalcev od 17. do 25. leta ter večanje števila ostarelih. V Sloveniji je bil leta 1990 naravni prirast še pozitiven, med približevanjem novemu stoletju pa se je prevesil v negativnega. Leta 2003 je znašal že - 1,1 (Statistični letopis, 2004: 80). Če zmanjševanju mlade populacije prištejemo še tiste mlade fante, ki so se služenju iz različnih razlogov izognili, je bilo na voljo za služenje vojaškega roka le malo primernih vojakov. Tako lahko potrdim tudi mojo drugo hipotezo, da je pomanjkanje kandidatov za obvezniško popolnjevanje Slovenske vojske pripeljalo do odločitve, da Slovenija uvede poklicno popolnjevanje Slovenske vojske.

Eden od najpomembnejših dejavnikov prehoda pa je seveda politična oblast. Le ona ima pristojnosti, da dejansko sproži postopek uveljavitve novega načina

popolnjevanja oboroženih sil. V Sloveniji so uradni postopek sprožile tri opozicijske stranke, ki so v začetku leta 2002 v vladno proceduro vložile predlog zakona o vojaški dolžnosti. Predlogu je pritrčila tudi stroka (Strateški svet za varnostna vprašanja ter dve študiji o izvedljivosti prehoda na poklicne oborožene sile), le da se je zavzela za bolj dolgoročne časovne roke prehoda. Svoj časovni načrt prehoda so izdelali tudi na Ministrstvu za obrambo in vlada je julija 2002 sprejela srednji časovni okvir med predlogoma opozicije in ministrstva. Državni zbor je sprejel štiri ključne dokumente, ki so uzakonili poklicno Slovensko vojsko, priprave na prehod pa so potekale tudi v vojski sami. Ko so bili izpolnjeni vsi pogoji za uveljavitev poklicne vojske, sta premier in obrambni minister septembra 2003 napovedala, da so napotitve nabornikov na služenje vojaškega roka in opravljanje nadomestne civilne službe končane. Slovenija je dobila popolnoma poklicne oborožene sile.

Tretjo hipotezo, da bo poklicno popolnjevanje Slovenske vojske povzročilo njeno izolacijo od civilnega okolja, moram zavrniti. Resda sta od uveljavitve popolnjevanja minili šele dve leti, vendar do zdaj Slovenska vojska kaže precejšnje napore pri ohranjanju stika s civilnim okoljem. V to jo sili tudi potreba po pridobivanju novih kandidatov za poklicne vojake in prostovoljne rezerviste, ki jih vabi v svoje vrste s pomočjo oglasov v časopisih, revijah, na televiziji in s pomočjo zgibank.

Ministrstvo pa organizira tudi dneve odprtih vrat vojašnic, ki so namenjeni zblževanju vojske s civilnim okoljem ter predstavitvi nove oborožitve in opreme, družinske dneve za svoje zaposlenih v Slovenski vojski, literarne in likovne natečaje, počitnice za otroke pripadnikov Slovenske vojske, sejem Sodobna vojska. O dejavnostih vojske obvešča tudi Služba za odnose z javnostmi na domačih straneh ministrstva na internetu, poleg tega so relevantni članki objavljeni v publikacijah ministrstva, zlasti v reviji Slovenska vojska. Posredno in neposredno promocijo predvideva že projekt Provoj. Če bodo z akcijami nadaljevali tudi po letu 2010, ko se bo projekt končal, bo po mojem mnenju Slovenska vojska lahko ohranjala močno povezavo s civilnim okoljem.

Z uveljavitvijo poklicnega modela popolnjevanja pa Slovenska vojska še zdaleč ni rešila vseh težav. Zmanjševanje števila prebivalcev se bo slej ko prej poznalo tudi pri novem načinu popolnjevanja. Zaloga kandidatov za poklicne vojake se bo verjetno kmalu izčrpala. Vprašljiva je tudi njihova kakovost; že ob zadostnem številu kandidatov je prve selekcije srečno preстал le vsak tretji, ostali so bili za vojaško službo zdravstveno neprimerni ali zavrnjeni zaradi predkaznovanosti.

Poleg tega poklicne oborožene sile pridobivajo kandidate s trga delovne sile, kar povečuje ceno popolnjevanja. Poraja se vprašanje, kako visoke obrambne izdatke bo javnost še sprejela in na drugi strani, kako nizka bo lahko ponujena plača, da bodo kandidati še sprejeli ponujeno službo. Razmisliti bi bilo treba o dodatnih nematerialnih načinih nagrajevanja, ki bi v oborožene sile pritegnili kakovostne kadre, na primer možnost nadaljnjega izobraževanja, možnost zaposlitve v civilnem sektorju po prenehanju pogodbe, primeren sistem nagrajevanja najuspešnejših in dvig življenjskega standarda v vojašnicah, skratka o vsem, s čimer bi lahko tudi ob relativno nizkih stroških privabili dovolj mladih. V nasprotnem primeru se bo Slovenska vojska znova znašla v pomanjkanju poklicnih vojakov in rezervistov, pot do rešitve problema pa bo mnogo bolj težavna, kot je bila ob prejšnji krizi.

7. VIRI IN LITERATURA

KNJIGE IN ZBORNICI

- Bric, Roman (2002): Interno komuniciranje v oboroženih silah: magistrsko delo. FDV, Ljubljana.
- Černič Istenič, Majda (1994): Rodnost v Sloveniji, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- Garb, Maja (1996): Vojska in civilna oblast: politizacija vojske: magistrsko delo. FDV, Ljubljana.
- Gow, James (1992): Legitimacy and the Military: The Yugoslav Crisis. Pinter Publishers, London.
- Grizold, Anton (1999): Obrambni sistem Republike Slovenije. Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana.
- Grizold, Anton in Bogomil, Ferfila (2000): Varnostna politika velesil, FDV, Ljubljana.
- Huntington, Samuel P. (1998, 1957): The Soldier and the State. The Belknap Press Of Harvard University Press, Cambridge, London.
- (2000) Idejni projekt: "Oblikovanje sil za hitro posredovanje SV". MORS, Ljubljana.
- Jelušič, Ljubica (1997): Legitimnost sodobnega vojaštva. FDV, Ljubljana.
- Kotnik-Dvojmoč, Igor (1994): Primerjalna analiza naborniškega in poklicnega popolnjevanja oboroženih sil z vojaki v Evropi in Severni Ameriki: magistrska naloga. FDV, Ljubljana.
- Kotnik-Dvojmoč, Igor (2002): Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav. FDV, Ljubljana.
- Križmančič, Leo (2002): Stopnja profesionalnosti Slovenske vojske: diplomsko delo. FDV, Ljubljana.
- Lindič, Simon (2001): Primernost obvezniških oboroženih sil v Republiki Sloveniji

z vidika geostrateškega položaja: diplomsko delo. FDV, Ljubljana.

- Nato priročnik (2001): Office of information and press, Bruselj.
- Palir, Irena (2002): Oporečništvo v Sloveniji, uradni motivi in dejanski razlogi: diplomsko delo. FDV, Ljubljana.
- Perko, Tanja (2004): Mediji kot posrednik med vojaškim in civilnim okoljem: magistrsko delo. FDV, Ljubljana.
- (2002) Recent Demographic Developments in Europe, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- Režun, Polona (2002): Naborništvo v SV - problem (ne)sposobnosti za služenje vojaškega roka: diplomsko delo. FDV, Ljubljana.
- Prezelj, Iztok (1997a): Komuniciranje med oboroženimi silami in javnostjo: diplomsko delo. FDV, Ljubljana.
- Shaw, Martin (1991): Post-Military Society. Polity Press, Cambridge.
- Skok, Darko (2003): Motiviranost nabornikov za služenje vojaškega roka: diplomsko delo. FDV, Ljubljana.
- Statistični letopis Republike Slovenije 2003. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Ljubljana.
- Statistični letopis Republike Slovenije 2004. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Ljubljana.
- Szemerkenyi, Reka (1996): Central European Civil-Military Reforms at Risk. Adelphi Paper, Oxford University Press, London.
- (2001) Študija o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji. Ministrstvo za obrambo, Urad za obrambno politiko, Center za strateške študije, Ljubljana.
- Tauses, Matjaž (2001): Trend profesionalizacije oboroženih sil v Evropi in izzivi za Slovenijo: diplomsko delo. FDV, Ljubljana.
- Vojna enciklopedija (1974). Vojnoizdavački zavod, Beograd.
- Založnik, Anita(2003): Ugovor vesti vojaški dolžnosti: Primer zveze sonček. diplomsko delo, FDV, Ljubljana.

ČLANKI V REVIJAH OZIROMA ZBORNIKIH

- Adie, Kate (2000): The Media Portrayal of the Military. V: Badsey, Stephen (ur.): The Media and International Security. Frank Cass Publishers, London, Portland, str. 51 – 63.
- Badsey, Stephen (2000): The Media, the Military and Public Opinion. V: Badsey, Stephen (ur.): The Media and International Security. Frank Cass Publishers, London, Portland str. 238 – 251.
- Bebler, Anton (2000): The Public's Role in the Democratic Control of the Armed Forces in Slovenia. V: Malešič, Marjan (ur.): International Security, Mass Media and Public Opinion. ERGOMAS, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, str. 139 – 148.
- Desch, Michael C. (1996): Threat Environments and Military Missions. V: Diamond, Larry idr. (ur): Civil – Military Relations and Democracy. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, str. 12 – 29.
- Duncan, A. M. A. (2000): Mixing with the Media. V: Badsey, Stephen (ur.): The Media and International Security. Frank Cass Publishers, London, Portland, str. 117 – 134.
- Erjavec, Marjan (2000): Za vse enaki pogoji. Slovenska vojska. Letnik 8, št. 2, str. 4 – 6.
- Feaver, D Peter in Kohn H Richard (2000): The gap: Soldiers, Civilians and their mutual Misunderstanding. The National Interest, 61, str. 29 – 37.
- Grizold, Anton (1992): Oblikovanje Slovenske nacionalne varnosti. V: Razpotja nacionalne varnosti, obramboslovne raziskave v Sloveniji, FDV, Ljubljana, str. 59 – 93.
- Grizold, Anton (1997): Civil-Military Relations in Slovenia. V: (Bebler, Anton, ur.): Civil-Military Relations in Post-Communist States, Central and Eastern Europe in Transition. Praeger, Westport, Connecticut, London, str. 101 – 109.
- Grizold, Anton (1998): Javnost o organiziranju in upravljanju nacionalne varnosti

Slovenije. V: Grizold, Anton (ur.): *Perspektive sodobne varnosti*. FDV, Ljubljana, str. 99 – 134.

- Grizold, Anton in Prezelj, Iztok (2000): *Public Opinion and the National Security of Slovenia*. V: Malešič, Marjan (ur.): *International Security, Mass Media and Public Opinion*. ERGOMAS, Univerza v Ljubljani, str. 149 – 165.
- Grizold, Anton (2001): *Civilian Control of the Armed Forces in Slovenia*. *Politiška misao*, 38, 5, str. 123 – 136.
- Grizold, Anton (2004): *Izzivi v razvoju nacionalne obrambe Slovenije*. V: Mlinar, Zdravko (ur.): *Demokratizacija, profesionalizacija in odpiranje v svet*. *Teorija in praksa*, 41, 1-2, str. 448 – 458.
- Grošelj, Klemen (2004): *Med poklicne ali prostovoljce?* *Revija Obramba*, 36, 1, str. 14 -17.
- Hafner, Janez; Knific, Boris; Kotnik, Janez; Ravbar, Zoran; Tušak, Marjan; Velikonja, Rajko (2003): *Slovenski bojevniki 21. stoletja – vojak kot sistem*. *Revija Obramba*, 35, 9, str. 28 – 43.
- (2000) *Hočejo mladi v vojsko – ali nočejo?* *Revija Obramba*. 32, 11, str. 8 – 11.
- Huntington, Samuel (1996): *Reforming Civil – Military Relations*. V: Diamond, Larry idr. (ur.): *Civil – Military Relations and Democracy*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, str. 3 – 11.
- Jehn, Christopher in Selden, Zachary (2002): *The End of Conscription in Europe?* *Contemporary Economic Policy*, 20, 2, str. 93 – 100.
- Jelušič, Ljubica (1992): *Slovenska javnost o varnostnih dilemah svoje države*. V: Grizold, Anton (ur.): *Razpotja nacionalne varnosti, obramboslovne raziskave v Sloveniji*. FDV, Ljubljana, str. 95 – 117.
- Jelušič, Ljubica (1998): *Spreminjanje odnosov med vojaštvom in civilnim okoljem v postsocializmu*. V: Anton Grizold (ur.): *Perspektive sodobne varnosti*. FDV, Ljubljana, str: 75 – 98.
- Jelušič, Ljubica (1999): *Slovenian Understanding of the Post-Cold-War Peace Dividend*. V: *Defence Restructuring and Conversion, Sociocultural Aspect*, European Commission, Directorate General Research, Brussels, str. 199 – 212.

- Jelušič, Ljubica (2002): Konverzija vojaštva: perspektive uporabe po koncu hladne vojne. V: Malešič, Marjan (ur.): Nacionalna in mednarodna varnost. FDV, Ljubljana; str. 149 – 169.
- Knific, Boris (2002): Načelnik generalštaba SV brigadir Ladislav Lipič za Revijo Obramba; Burno leto ... Revija Obramba, 34, 3, str. 10 – 11.
- Konobelj, Simon (2003): Globalnost sodobnih varnostnih groženj. Revija Obramba, 35, 8, str. 8 – 9.
- Kotnik-Dvojmoč, Igor (1996): Približevanje Slovenije zahodnim političnim in varnostnim integracijam ter potreba po transformaciji načina popolnjevanja Slovenske vojske V: Vegič, Vinko (ur.): Zbornik študij. Center za strateške študije, MORS, Ljubljana.
- Kotnik-Dvojmoč, Igor (2002): Pomen in vloga rezervne sestave oboroženih sil najrazvitejših industrijskih držav. V: Malešič, Marjan (ur.): Nacionalna in mednarodna varnost. FDV, Ljubljana, str. 77 – 97.
- Kotnik-Dvojmoč, Igor (2003): Does Successful Reform of the Slovenian Armed Forces (SAF) Depend on Its Professionalization? V: Malešič, Marjan (ur.): Conscription vs. All-Volunteer Forces in Europe. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, str. 187 – 201.
- Knific, Boris (2002): Profesionalizacija vojske... Vsekakor, toda kako hitro? Revija Obramba, 34, 3, str. 6 – 9.
- Knific, Boris (2004): Poslej samo še evidentiranje. Revija Obramba, 36, 3, str. 6 – 7.
- Lipič, Ladislav (2003): O razvoju Slovenske vojske. Bilten Slovenske vojske, 5, str. 7 – 29.
- Malešič, Marjan (1999): Slovenian Security – a Transition Process V: Defence Restructuring and Conversion, Sociocultural Aspect, European Commission, Directorate General Research, Brussels, str. 183 – 198.
- Malešič, Marjan (2002): Legitimnost varnostne politike. V: Malešič, Marjan (ur.): Nacionalna in mednarodna varnost, FDV, Ljubljana, str. 115 – 143.
- Malešič, Marjan (2002a): Odnos javnosti do zveze Nato in Slovenske vojske.

Revija Obramba, 34, 5, str. 10 – 13.

- Malešič, Marjan (2003): A Conscript Army or an All-Volunteer Force? A Contribution to the Discussion in Slovenia. V: Malešič, Marjan (ur.): Conscription vs. All-Volunteer Forces in Europe. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden; str. 173 – 186.
- Manigart, Phillippe (1994): Civilno - vojaška razmerja v pluralističnih demokracijah: ugotovitve, ki izhajajo iz belgijskega primera s konceptualnimi razlagami. Teorija in praksa, 31, 9-10, str. 877 – 899.
- Manigart, Philippe (1999): Force Restructuring: The Postmodern Military Organization V: Defence Restructuring and Conversion, Sociocultural Aspect, European Commission, Directorate General Research, Brussels, str. 52 – 63.
- Moderna, učinkovita vojska. Revija Obramba, 35, 4, str. 6 – 8.
- Moskos, C. Charles; Willams, John Allen; Segal, David. R (2000): The Postmodern Military, Oxford University Press, New York, Oxford.
- Možgan, Miriam: Public Relations from the View of Governmental Departments – The Case of the Slovenian Ministry of Defence. V: Malešič, Marjan (ur.): International Security, Mass Media and Public Opinion. ERGOMAS, Univerza v Ljubljani, str. 233 – 238.
- Pečjak, Vid (2000): "Sem puško zagledal, sem jokat začel". Revija Obramba, 32, 5, str. 6 – 9.
- Prezelj, Iztok (1997): Komuniciranje med oboroženimi silami in javnostmi. Teorija in praksa, 34, 6, str. 1020 – 1034.
- Rizman, Rudi (1999): Vloga (nove) civilne družbe pri konsolidaciji demokracije. V: Rizman, Rudi idr. (ur.): Civilna družba v Sloveniji in Evropi: stanje in perspektive. Zbornik razprav, SAZU, FDV, LJ, str. 2 – 7.
- Ulčar, Miroslav (2002): Imeli bomo zaveznike, predvsem pa moderno svojo vojsko. Revija obramba, 34, 12, str. 6 – 8.
- Ule, Mirjana (2003): Spremembe vrednot v sodobnih družbah novih tveganj in negotovosti. V: Pogovori o prihodnosti Slovenije pri predsedniku republike. O vrednotah. Urad predsednika Republike Slovenije.

- Ule, Mirjana (2004): Nove vrednote za novo tisočletje. V: Mlinar, Zdravko (ur.): Demokratizacija, profesionalizacija in odpiranje v svet. Teorija in praksa, 41, 1-2, str. 352 – 360.
- Vegič, Vinko (2003): Nabolj zaželen najmanj potreben. Revija Obramba, 35, 12, str. 6 – 8.

ČASOPISNI ČLANKI

- Albreht, Matjaž (2001): Sil ne gradimo zaradi drugih. Delo, 28. 11. 2001, str. 2.
- Babič, Mateja (1999): Za plačano vojsko? Delo, 27. 8. 1999, str. 2.
- Natlačen, S. Tomaž (2001): Vojska – sodobna in učinkovita. Delo, 20. 1. 2001, str. 2.
- Praprotnik, Rok (1999): Iz naborniškega v poklicno služenje vojske? Delo, 31. 8. 1999, str. 2.
- Praprotnik, Rok (1999a): V vojsko prostovoljno. Delo, 5. 10. 1999, str. 2.
- Praprotnik, Rok (1999b): Za Nato, proti poklicni vojski. Delo, 23. 9. 1999, str. 2.
- Praprotnik, Rok (1999c): Podpora predlogu SDS. Delo, 24. 9. 1999, str. 2.
- Praprotnik, Rok (1999d): Slovenci se ne morejo odločiti, ali so za ali proti. Delo, 25. 9. 1999, str. 2.
- Praprotnik, Rok (2000): Janez Janša pripravlja bojevnika 21. stoletja. Delo, 12. 8. 2000, str. 2.
- Praprotnik, Rok (2001): SMS se zgleduje po Janši. Delo, 28. 11. 2001, str. 2.
- Praprotnik, Rok (2002): Poklic: vojak. Delo, 15. 2. 2002, str. 2.
- Praprotnik, Rok (2002a): Hitreje, počasneje ali nekje vmes. Delo, 21. 3. 2002, str. 2.
- Praprotnik, Rok (2002b): Aprila pomanjkanje nabornikov. Delo, 28. 2. 2002, str. 2.
- Praprotnik, Rok (2002c): Plačani vojaki in rezervisti. Delo, 28. 9. 2002, str. 2.
- Praprotnik, Rok (2002d): Kandidate tepe slabo zdravje. Delo, 5. 8. 2002, str. 2.
- Praprotnik, Rok (2002e): V rezervo za pet let. Delo, 28. 11. 2002, str. 2.

- Praprotnik, Rok (2002f): Gorski bataljon tudi v dolini. Delo, 24. 12. 2002, str. 4.
- Praprotnik, Rok (2003): Hitreje in učinkoviteje. Delo, 25. 4. 2003, str. 2.
- Praprotnik, Rok (2003a): Profesionalizem ne pride čez noč. Delo, 12. 9. 2003, str. 1.
- Šoštaršič, Marjeta; Taškar, Jana (1999): Slovenska vojska do 2010. Delo, 1. 10. 1999, str. 2.

INTERNETNE STRANI

- Beričič, Barbara: Obrambno-vojaške zadeve v javnem interesu, <http://www.media-forum.si/slo/izobrazevanje/komunikacijske-pravice/program-2001/povzetek-11/> (dostop 29. 3. 2004).
- Caharijas, Domen (2002): Poklicno "fletno", a drago. Dnevnik, 19. 2. 2002, www.dnevnik.si (dostop 16. 1. 2004).
- Danijel, Jani (2002): Profesionalizacija Slovenske vojske V: Študentski utrip, št. 3, 2002, <http://www.utrip.net/arhiv/apr02.pdf> (dostop 16. 1. 2004).
- Deželak, Janko (2002): Finančni vidiki članstva v Natu <http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/clanki/2002-03-15-slovenska-vojska/> (dostop 14. 5. 2004).
- Lesjak, Miran : Dobra popotnica za Slovensko vojsko. Dnevnik, 27. 10. 2003, www.dnevnik.si (dostop 16. 1. 2004).
- Kopušar, Sebastijan: Slovenska vojska je po dvanajstih letih ukinila obvezno služenje vojaškega roka. V: Dnevnik, 10. 9. 2003, www.dnevnik.si (dostop 16. 1. 2004).
- Letno poročilo Ministrstva za obrambo Republike Slovenije za leto, 2002 http://www.mors.si/mors/pdf/2003/letno_porocilo_mo_2002.pdf (dostop 4. 3. 2004).
- Odprava naborništva strokovna odločitev. Dnevnik, 16. 9. 2003, www.dnevnik.si (dostop 16. 1. 2004).
- Predlog sprememb sistema popolnjenja Slovenske vojske in Doktrina civilne obrambe; Sporočilo za javnost o sklepih, ki jih je Vlada RS sprejela na 72. seji,

25. aprila 2002; <http://www.sigov.si/vrs/slo/sporocila/sporocila.html> (dostop 16. 4. 2003).
- Poklicna vojska pravilna odločitev. V: Dnevnik, 15.10.2003 (dostop 16. 1. 2004)
 - Raziskava Stališča Slovenske mladine do vojaškega poklica, www.mors.si, (dostop 10. 3. 2004).
 - Vlada sprejela Uredbo o prostovoljnem služenju vojaškega roka na:
 - http://www.mors.si/tiskovno_sredisce/arhiv/200307/t20030731_3.htm (dostop 10. 2. 2004).
 - Sporočilo za javnost o sklepih, ki jih je Vlada RS sprejela na 36. seji, 11. septembra 2003, www.sigov.si (dostop 15. 5. 2004).
 - Zgaga, Blaž: Kako je bila sprejeta odločitev, Večer, 16, 10. 2003 <http://www.vecer.si/default.asp?kaj=6&id=2003101600474287&iskanje=poklicna%20vojska%20%20> (dostop 16. 1. 2004).
 - http://www.mors.si/mors/slovenska_vojska/enote/cvs/cvs_morsmladi.htm (dostop 4. 3. 2004).
 - http://www.mors.si/mors/tiskovno_sredisce/sporocila/200402/t20040225_1.htm (dostop 26. 2. 2004).
 - http://www.mors.si/mors/pdf/2003/letno_porocilo_mo_2002.pdf (dostop 4. 3. 2004).
 - <http://nato.gov.si/slo/javno-mnenje/varnost/podatki-varnost/> (dostop 18. 10. 2004)
 - <http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila-za-javnost/1870/> (dostop 4. 3. 2004).
 - <http://rcum.uni-mb.si/~pmi/SLO/provoj.htm> (dostop 4. 3. 2004).
 - <http://www.mirovni-institut.si/> (dostop 8. 11. 2004).
 - <http://www.premisli.org/staticpages/index.php?page=20030304095924652> (dostop 8. 11. 2004).
 - <http://www.sigov.si/vrs/slo/sporocila/sporocila.html> (dostop 16. 4. 2003).
 - http://www.slovenskavojska.si/dogodki_arhiv/200405/t20040505.htm (dostop 10. 11. 2004).

- <http://www.slovenskavojska.si/poklicna/struktura/index.htm> (dostop 14. 9. 2004).
- <http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila-za-javnost/1870/> (dostop 4. 3. 2004).
- <http://rcum.uni-mb.si/~pmi/SLO/provoj.htm> (dostop 12. 6. 2004).

ZAKONI IN PODZAKONSKI AKTI

- Zakon o obrambi, Ur. l. RS št. 82/1994.
- Zakon o vojaški dolžnosti – uradno prečiščeno besedilo. Ur. l. št. 108/ 2002
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Ur. l. RS št. 56-2957/2001.
- Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske, Ur. l. št. 97/ 2001.
- Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja slovenske vojske, Ur. l. RS št. 89/2004.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi (Zobr-C) Ur. l. RS št. 47/2002.
- Uredba o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi Slovenske vojske Ur l. št. 95/2002).
- Uredba o prostovoljnem služenju vojaškega roka (Ur. l. št. 81/2003).
- Obseg in struktura Slovenske vojske 2010 (Vlada RS, 30. 9. 1999).

INTERVJU

- Intervju s stotnikom Pavlom Jerebom, SV, Trebija, 26. 5. 2005.

TV ODDAJA

- 24 ur, POP TV, 3. 2. 2002